

Akademien för Utbildning, Kultur och Kommunikation

Specialpedagogers analys av lärmiljöer

En intervjustudie

Maria Tänglander

Annette Åhman

Självständigt arbete i specialpedagogik

-specialpedagog

Handledare: Sandra Jederud, Margareta Sandström

Examinator: Åsa Murray

Avancerad nivå

15 högskolepoäng

Vårterminen 2023

Sammanfattning

Mälardalens Universitet

Akademien för utbildning, kultur och kommunikation

SQA 135, Självständigt arbete i specialpedagogik – specialpedagog, 15 hp

---

Författare: Maria Tänglander och Annette Åhman

Titel: Analys av lärmiljöer - En studie om några specialpedagogers beskrivning av uppdraget att analysera lärmiljöer för att främja elevers lärande och utveckling.

Vårterminen 2023

Antal sidor: 42

Sammanfattning

Syftet med studien var att undersöka hur några specialpedagoger, inom grundskolan F-6, beskrev hur analyser av lärmiljöer genomfördes och på vilket sätt insatserna utformades utifrån analysens resultat i syfte att främja elevers lärande och utveckling. Utifrån syftet valdes en kvalitativ ansats med semistrukturerade intervjuer då författarna ville få kunskap om specialpedagogernas beskrivningar om analys av lärmiljöer. Elva intervjuer med yrkesverksamma specialpedagoger genomfördes. De transkriberade intervjuerna analyserades med hjälp av en kvalitativ innehållsanalys där nyckelord identifierades och därefter kategoriserades utifrån forskningsfrågorna. Med hjälp av de teoretiska verktygen ramfaktorteori och läroplansteori analyserades resultatet. I resultatdiskussionen diskuterades innebörden av studiens resultat utifrån tidigare forskning och teoretiska ramar. Studiens resultat visade att det både fanns enighet och variationer i beskrivningen om hur analyser av lärmiljö genomfördes. Viktiga faktorer vid analys av lärmiljö och utformning av insatser var; samtal och dialog mellan specialpedagog och olika professioner samt en erhållen struktur vid genomförande och inhämtande av underlag. Färdigheter inom kommunikation och samarbete i form av en kvalificerad samtalspartner framkom även som en avgörande faktor. Samtidigt visade studien att begränsningar fanns enligt ramfaktorteori och läroplansteori för att en analys av lärmiljö skulle kunna genomföras.

Nyckelord

analys, insatser, lärmiljö, läroplansteori, ramfaktorteori, specialpedagog, systematiskt kvalitetsarbete, uppdrag

Förord

Författandet av det självständiga arbetet skedde utifrån en gemensam process där PM:et från höstterminens kurs *Specialpedagogisk forskning i praktiken* låg till grund för arbetet. Båda författarna var delaktiga i uppsatsens hela uppbyggnad. Varje del förbereddes genom att båda författarna tog del av gemensam bestämd litteratur och tidigare forskning. Därefter utarbetades en disposition för den specifika delen i det självständiga arbetet. Skrivandet delades upp och bearbetades sedan gemensamt. Tydlig planering med fasta tidsramar underlättade genomförandet och det ömsesidiga ansvarstagandet. Intervjuerna genomfördes enskilt, fem respektive sex intervjuer vardera, samt transkriberingen av dessa. Dock genomfördes dataanalysen av båda författarna. Studien är relevant utifrån specialpedagogens uppdrag i att identifiera, analysera och vidareutveckla lärmiljöer.

Ett stort tack vill vi rikta till de respondenter som deltog och möjliggjorde denna studie. Era beskrivningar av tankar och erfarenheter har bidragit till ytterligare kunskap inom området om analys av lärmiljöer.

Vill även rikta ett stort tack till våra handledare Sandra Jederud och Margareta Sandström för vägledning i uppsatsens olika delar.

Ett varmt hjärtligt tack vill vi även rikta till våra familjer som har funnits med och stöttat oss under hela processen.

Västerås 31 maj 2023

Annette Åhman

Maria Tänglander

Innehållsförteckning

1	Inledning	1
2	Syfte och frågeställningar	2
3	Avgränsningar	2
4	Bakgrund	3
4.1	Specialpedagogik i skolans styrdokument	3
4.2	Specialpedagogens uppdrag	4
4.3	Lärmiljöns olika delar	4
4.4	Utveckling av lärmiljöer	5
4.4.1	Systematiskt kvalitetsarbete	5
4.4.2	Insamling av underlag för analys av lärmiljöer	5
4.4.3	Analys av lärmiljöer	6
5	Tidigare forskning	7
5.1	Nyckelfaktorer i lärmiljön	7
5.1.1	Lärarens betydelse för en god lärmiljö	7
5.1.2	Förutsättningar för att skapa goda lärmiljöer	7
5.1.3	Samarbetet mellan specialpedagog och lärare	8
5.2	Utveckling av lärmiljöer	9
5.2.1	Insamling av underlag för analys av lärmiljöer	9
5.2.2	Analys av lärmiljöer	9
5.2.3	En lärandeorganisation	11
5.2.4	Lärarens professionsutveckling	11
6	Teoretiskt ramverk	12
6.1	Ramfaktorteorin	12
6.2	Läroplansteorin	13
7	Metod	14
7.1	Metodval, forskningsansats	14
7.2	Urval	14
7.2.1	Respondenttabell	15
7.3	Datainsamlingsmetod	16
7.4	Genomförande av datainsamling	16
7.5	Dataanalys	17
7.6	Tillförlitlighet	17

7.7	Etiska överväganden.....	18
7.7.1	Informationskravet	18
7.7.2	Samtyckeskravet.....	18
7.7.3	Konfidentialitetskravet	18
7.7.4	Nyttjandekravet	19
8	Resultat	19
8.1	Tillvägagångssätt vid analys.....	19
8.1.1	Analysens startpunkt	19
8.1.2	Analysens innehåll och delar.....	20
8.1.3	Möjligheter och utmaningar i tillvägagångssättet vid analys.....	20
8.2	Underlag för analys	22
8.2.1	Observationer – en vanlig metod för inhämtning av underlag.....	22
8.2.2	Intervjuer – en viktig metod för inhämtning av underlag	23
8.2.3	Samtal – en vanlig metod för inhämtning av underlag	23
8.2.4	Dokument – vanligt förekommande insamlingsmetod	23
8.3	Insatsernas utformning utifrån analys.....	24
8.3.1	Insatsernas utformning	24
8.3.2	Möjligheter och utmaningar i utformandet av insatser	25
9	Resultat i relation till ramfaktorteorin och läroplansteorin.....	26
10	Diskussion	28
10.1	Metoddiskussion.....	28
10.2	Resultatdiskussion	30
10.2.1	Specialpedagogers beskrivning av analys av lärmiljöer.....	30
10.2.2	Specialpedagogernas beskrivning av hur insatserna utformas	32
10.2.3	Möjligheter och utmaningar i genomförandet av analysen och utformandet av insatser	33
10.3	Avslutande reflektion gällande studiens yrkesrelevans.....	34
11	Förslag på vidare forskning.....	34
12	Referenser.....	35
13	Bilaga 1	39
14	Bilaga 2	40
15	Bilaga 3	41

1 Inledning

I Sverige påbörjar elever sin obligatoriska skolgång i förskoleklass och avslutar grundskolan i årskurs nio. Under dessa år har skolan ett mångfacetterat uppdrag i syfte att förmedla kunskaper och värden, främja och stimulera elevers utveckling samt motivera och lägga grunden till fortsatta studier. Stöd och stimulans skall ges för att eleverna skall nå så långt som möjligt i sin kunskapsutveckling och utveckling i övrigt (SFS 2010:800). Skolan har ett kompensatoriskt uppdrag vilket Skolverket (2022a) beskriver som att utbildningen skall anpassas utifrån elevernas behov och förutsättningar. Således har skolan framför allt ett ansvar i att stötta elever som har utmaningar i att nå de uppsatta målen. Målen är gemensamma men vägen dit kan se olika ut. Undervisningen behöver följaktligen utformas utifrån elevernas olika behov och olika förutsättningar (Skolverket, 2022a).

Elevhälsan, med dess samlade kompetenser inom det psykosociala, psykologiska, medicinska och specialpedagogiska området, har i uppdrag att framför allt arbeta hälsofrämjande och förebyggande samt utgöra ett verktyg i att möjliggöra och skapa positiva lärandesituationer för samtliga elever. Elevhälsoarbetet ska genomsyra alla miljöer inom skolan, i synnerhet klassrumsmiljön där undervisningen och lärarens roll är avgörande. Samarbetet mellan elevhälsa och pedagoger är centralt vad gäller utvecklingen av skolans lärande- och arbetsmiljö. Den specialpedagogiska kompetensen inom elevhälsan har ett särskilt ansvar att förmedla ämnesspecifika kunskaper och stötta i det pedagogiska arbetet. De specialpedagogiska insatserna kan bestå av att kartlägga möjligheter och hinder samt följa upp, utvärdera och utveckla lärmiljöer (Socialstyrelsen & Skolverket, 2016). Specialpedagogen och specialläraren har ett gemensamt uppdrag att undanröja hinder, analysera och utveckla lärmiljöer för att eleven skall nå så långt som möjligt i sin kunskapsutveckling. Det arbetssätt som dock skiljer är att specialläraren arbetar med eleven och specialpedagogen för eleven i syfte att eliminera hinder i lärmiljön (Ahlberg, 2017).

Begreppet lärmiljö beskrivs av Håkansson och Sundberg (2020) utifrån en pedagogisk lärmiljö. Begreppet pedagogisk lärmiljö används som en övergripande term för att understryka lärarens resurser i form av engagemang, relationer och förväntningar samt en positiv skolmiljö och en genomtänkt undervisningsorganisation. Specialpedagogiska skolmyndigheten (2019) menar att en tillgänglig lärmiljö består av fyra områden: förutsättningar för lärande, pedagogisk, social och fysisk miljö som samspelar med behoven på de olika nivåerna: organisation-, grupp- och individnivå. Vidare beskrivs begreppet analys enligt Nationalencyklopedin (2023) som något som grundligt undersöks genom uppdelning i olika beståndsdelar. Håkansson (2021) definierar begreppet genom termerna jämföra, tolka, förklara och problematisera.

Utvecklingen av lärmiljöer genom uppföljning och utvärdering kan kopplas till det systematiska kvalitetsarbete som ska bedrivas, enligt Skollagen (SFS 2010:800), i förhållande till de mål som framskrivs i lagar, förordningar och föreskrifter. Håkansson (2021) menar att uppföljning inom skolväsendet består av att regelbundet inhämta objektiv information gällande verksamheten, förutsättningar och resultat i förhållande till målen i lagar och förordningar. Utvärderingen tar sin grund i den regelbundna uppföljningen och det underlag som inhämtas och utgör en analys och en bedömning, i förhållande till målen, av styrkor och svagheter i verksamheten.

Utvärderingen ligger sedan till grund för identifiering av utvecklingsbehov och insatser i verksamheten i ett led i att förbättra måluppfyllelsen.

Trots framskrivna lagar, förordningar och föreskrifter gällande elevhälsans uppdrag och kravet om ett systematiskt kvalitetsarbete visar granskningar av elevhälsan att brister finns i det systematiska utvecklingsarbetet. Skolinspektionen (2015) beskriver i sin granskning att elevhälsan i de granskade skolorna visar att det strategiska och systematiska utvecklingsarbetet ofta brister i uppföljning, utvärdering, analys, och planering av insatser i verksamheten.

Enligt Statens offentliga utredningar (SOU 2021:11) dominerar det åtgärdande arbetet inom elevhälsan vilket leder till att det förebyggande och hälsofrämjande arbetet åsidosätts och därmed minskar ansatsen till att nyttja de kompetenser som finns inom elevhälsan i att identifiera och undanröja hinder i den psykosociala, fysiska och pedagogiska lärmiljön.

Utifrån tidigare nämnda lagar, föreskrifter, forskning och granskningar ser författarna av denna studie ett behov av att undersöka specialpedagogers analysarbete av lärmiljöer. I ovanstående forskning och granskning framkommer att det systematiska utvecklingsarbetet brister inom elevhälsan där specialpedagogisk kompetens ingår. Som författare av denna studie ämnar vi fylla en liten kunskapslucka genom att undersöka några specialpedagogers beskrivningar av hur analys av lärmiljöer genomförs samt beskrivningar av hur insatser utformas utifrån analysens resultat för att främja elevers lärande och utveckling.

2 Syfte och frågeställningar

Studiens syfte är att undersöka och analysera några specialpedagogers beskrivning av genomförande och analys av lärmiljöer i syfte att främja elevers lärande och utveckling.

På vilket sätt beskriver specialpedagoger analyser av lärmiljön?

På vilket sätt beskriver specialpedagoger att insatserna utformas?

Vilka möjligheter och utmaningar beskriver specialpedagoger i genomförandet av analysen och i utformandet av insatser?

3 Avgränsningar

Författarna av denna studie har valt att inrikta undersökningen till yrkesverksamma, examinerade specialpedagoger. Studien har avgränsats till att undersöka beskrivningar av analyser av lärmiljöer och hur insatserna utformas. Fokus ligger på specialpedagogernas beskrivning av genomförandet av analys av lärmiljöer och hur insatserna utformas samt vilka möjligheter och utmaningar som beskrivs föreliggande.

4 Bakgrund

I bakgrunden redogörs för styrdokument gällande specialpedagogik, specialpedagogens uppdrag samt den specialpedagogiska verksamheten. Vidare belyses lärmiljöns olika beståndsdelar och hur lärmiljön kan utvecklas.

4.1 Specialpedagogik i skolans styrdokument

Skolan styrs av bindande lagar, förordningar och föreskrifter samt rådgivande allmänna råd och juridisk vägledning (Skolverket, 2023). Det specialpedagogiska uppdraget återfinns i styrdokumentet i ett fåtal paragrafer. I Skollagen (SFS 2010:800) beskrivs elevhälsans omfattning där specialpedagogiska insatser och kompetens skrivs fram som en av de fyra bärande delarna i elevhälsans arbete. I nuvarande författning (SFS 2010:800) beskrivs elevhälsans uppdrag, och därmed den specialpedagogiska insatsen, som framför allt förebyggande och hälsofrämjande i syfte att stötta elevernas kunskapsutveckling och utveckling i övrigt mot utbildningens mål. I kommande lagändring som sker juli 2023 förtydligas elevhälsans uppdrag, som innefattar de specialpedagogiska insatserna, i att arbeta övergripande på de tre nivåerna organisation-, grupp- och individnivå. Samarbetet med lärare och övrig personal stärks och elevhälsans kvalitetsarbete knyts an till skolans utvecklingsarbete. Även krav om tillgång till specialpedagog och/eller speciallärare återfinns i kommande lagändring (SFS 2010:800).

Elevhälsans innehållsmässiga verksamhet, inkluderat det specialpedagogiska uppdraget, nämns inte i någon större grad i Skollagen (SFS 2010:800). Rektors ansvar betonas i Skolverket (2022a) vad gäller elevhälsans verksamhet i att utgöra ett stöd i utformningen av undervisningen utifrån elevers behov av ledning och stimulans samt anpassningar och stöd.

Vikten av elevhälsans arbete, där specialpedagogisk kompetens ingår, betonas i Skolverkets allmänna råd (Skolverket 2022b). Det regelbundna samarbetet mellan lärare, skolpersonal och elevhälsa har i uppgift att skapa goda lärmiljöer och därmed förutsättningar för elevens utveckling, lärande och hälsa. Betoning ligger på skolans hela miljö och sammanhang som i sin tur påverkar elevens utveckling och mående. Vidare beskrivs vikten av analys av utformning och anpassning av lärmiljöer i den pedagogiska kartläggningen som sker vid utredning av särskilt stöd. Kartläggningen av skolsituationen i sin helhet betonas och betydelsen av att synliggöra lärmiljön på organisation-, grupp- och individnivå lyfts fram för att möjliggöra insatser i skolans alla nivåer och lärmiljöer (Skolverket, 2022b).

Till grund för skolans, elevhälsans och specialpedagogers breda uppdrag i att synliggöra nivåer och olika lärmiljöer i skolan ligger Salamancadeklarationen. Ahlberg (2017) beskriver att grundtankarna i Salamancadeklarationen är lärmiljöns anpassning utifrån elevens behov för att möjliggöra deltagande i den reguljära skolan. Vidare menar författaren att deklARATIONEN, överenskommelsen mellan olika länderna, är rådande inom specialpedagogiken i strävan att anpassa lärmiljön utifrån behov. Statens offentliga utredningar (SOU 2021:11) menar att Skollagen (SFS 2010:800) är utformad utifrån FN:s konvention om barnens rättigheter och FN:s konvention om rättigheter för elever med funktionsnedsättning. Målet är att skapa lika

villkor för alla elever, oavsett behov och förutsättningar, genom att möjliggöra ändamålsenliga miljöer för utveckling och lärande (SOU 2021:11).

4.2 Specialpedagogens uppdrag

Specialpedagogutbildningen inrättades år 1990 (Jakobsson & Nilsson, 2019). År 2001 kom en ny examensförordning (SFS 2001:23) för specialpedagoger och det stod att läsa i de inledande målformuleringarna att kunskapsområdet omfattar att aktivt kunna arbeta med barn i behov av särskilt stöd. Det skrevs även fram att fokus ska ligga på förebyggande arbete och utveckling av hela undervisnings- och lärmiljön på olika nivåer samt fokus på kvalificerade samtal, rådgivning och skolutveckling. För att det svenska högre utbildningssystemet skulle anpassas till Bolognaprocessen togs det fram en ny examensförordning för specialpedagoger år 2007 (SFS 2007:638). Det relationella perspektivet, relationen mellan elev och lärmiljö, förstärktes ytterligare i och med denna förändring (Göransson m.fl., 2015).

Specialpedagogen har ett viktigt uppdrag och funktion i det pedagogiska arbetet på skolan. Inom ansvarsområdet ligger även att arbeta för att utveckla kvaliteten i arbetet med att skapa goda lärmiljöer, för att så många elever som möjligt ska erbjudas en känsla av sammanhang. En viktig uppgift för specialpedagogen är att vara en kvalificerad samtalspartner både för enskilda lärare samt arbetslag. Specialpedagogen förväntas att utveckla färdigheter och förmågor att leda utveckling av pedagogiskt arbete samt kunna möta behov hos samtliga elever. Vidare innebär specialpedagogens uppdrag att identifiera, analysera och medverka i utvecklingsarbete för att undanröja hinder i olika lärmiljöer. Specialpedagogikens främsta uppgifter är dock att arbeta främjande med att skapa villkor och förutsättningar för alla elevers lärande (SFS 2007:638).

4.3 Lärmiljöns olika delar

Alla elever har rätt till en utbildning i en lärmiljö som är anpassad utefter enskilda behov och förutsättningar. Viktiga delar i lärmiljön är delaktighet, gemenskap, tillgång till olika stödstrukturer, lärverktyg samt anpassade lärmiljöer (Specialpedagogiska skolmyndigheten, 2018). Likaså handlar lärmiljö om höga förväntningar på elevers resultat liksom lärarnas förtroendefulla relationer med eleverna och hur samspelet fungerar med omgivningen. Klimatet på skolan: den organisatoriska strukturen, lärarnas attityder, elevernas delaktighet och ansvar påverkar elevernas skolresultat (Westling Allodi & Fischbein, 2012). Professor Westling Allodi (2011) har i sin studie kommit fram till betydelsefulla aspekter i lärmiljön utifrån teorier om psykosociala miljöer. Med utgångspunkt i grundläggande mänskliga behov så framkommer dessa aspekter: att få uppleva personlig utveckling, frihet och autonomi och få känna delaktighet i en gemenskap samt känna tillhörighet och samhörighet (Westling Allodi, 2011).

Specialpedagogiska skolmyndighetens tillgänglighetsmodell för skolor tar ett helhetsgrepp på lärande som främjar alla elever. Modellen bygger på tre olika miljöer enligt följande: *social miljö* - inbegriper möjligheten att få känna gemenskap, uppleva begriplighet, att tillhöra en grupp utanför det direkta lärandet, attityder och normer samt hur skolan samarbetar med vårdnadshavarna. *Pedagogisk miljö* - innefattar pedagogiska strategier, vilket innebär att

pedagogen anpassar metoder och arbetssätt, bedömningssituationer samt förhållningssätt i undervisningen. *Fysisk miljö* - beskrivs som rummet, ljudmiljön, den visuella miljön, luftmiljön och utemiljön. Elever har bäst förutsättningar för lärande då de tre miljöerna samspelar med varandra (Specialpedagogiska skolmyndigheten, 2018).

Samspelet mellan dessa miljöer skapar antingen möjligheter eller upprättar hinder för lärande, och kvaliteten på det pedagogiska arbetet är avhängigt möten mellan människor som samspelar mellan de olika miljöerna. Arbetssätt och förhållningssätt kan främja elevers delaktighet och lärande, vilket motverkar att svårigheter uppstår. Detta handlar om hur det pedagogiska arbetet genomförs och hur vuxna förhåller sig i mötet med eleverna. Varje enskild elevs behov behöver beaktas och tillgodoses i en god lärmiljö (Jakobsson & Nilsson, 2019).

4.4 Utveckling av lärmiljöer

4.4.1 Systematiskt kvalitetsarbete

Ett systematiskt kvalitetsarbete är skolans främsta redskap för att synliggöra framgångsfaktorer och identifiera utmaningar och problemområden. Verksamheten inom skolan ska utvärderas i förhållande till de nationella målen för att möjliggöra utveckling och måluppfyllelse. Det systematiska kvalitetsarbetet bedrivs kontinuerligt och strukturerat, i samverkan och dialog, genom uppföljning och analys som sedermera ligger till grund för planering, genomförande och utveckling av verksamheten. Underlag samlas in i syfte att svara på frågan ”Var är vi?”. Underlaget analyseras i förhållande till de nationella målen och en bedömning görs gällande utvecklingsbehov. Frågan ”Vart ska vi?” används. Därefter planeras åtgärderna utifrån analysen och frågan ”Hur gör vi?” ställs (SKOLFS 2012:98). Kvalitetsarbetet för elevhälsan innefattar att följa upp och utvärdera det egna arbetet med att möta elevernas behov och möjliggöra att elever når så långt som möjligt i sin kunskapsutveckling och utveckling i övrigt. Kvalitetsarbetet innefattar även varje professions uppdrag att följa upp, analysera och planera dess ansvarsområde, samarbetsrutiner och kompetensutveckling (Socialstyrelsen & Skolverket, 2016).

4.4.2 Insamling av underlag för analys av lärmiljöer

Elevhälsans specialpedagogiska insats består bland annat av att vidareutveckla lärmiljöer genom den cykliska process som kvalitetsarbetet innefattar. Kvalitetsarbete startar i det underlag som finns att tillgå för att sedermera möjliggöra en analys av lärmiljöer tillsammans med pedagoger genom specialpedagogers handledning (Socialstyrelsen & Skolverket, 2016).

Tre metoder för insamling av underlag beskrivs kunna utgöra ett underlag för analys. Den första metoden för insamling av underlag är intervjuer som genomsyras av ett väl planerat samtal. Genom intervju kan upplevelser, uppfattningar och bedömningar inhämtas. Fördelar med intervjuer är detaljrikedomen av information medan nackdelen är tidsåtgången samt risk för felkällor när elever svarar som de tror att det förväntas av den. Den andra metoden för insamling av underlag är dokument i form av pedagogiska planeringar, elevarbeten, minnesanteckningar, prov, betyg, individuella utvecklingsplaner m.m. Det finns en stor mängd dokumentation inom skolan vilket gör att källkritik och tillförlitlighet behöver tas i beaktning. Den tredje och sista

metoden för insamling av underlag är observationer. Observationer ger förstahandsinformation och direkta iakttagelser medan nackdelen är att observationen kan färgas av observatören och intrycken kan vara svåra att sortera. Gemensamt för de tre olika metoderna är att de utgör ett underlag för analys i förhållande till de uppsatta målen (Håkansson, 2021).

4.4.3 Analys av lärmiljöer

I samarbete mellan pedagoger kan analysen genomföras av lärmiljöer utifrån det underlag som inhämtats (SKOLFS 2012:98). Syftet med en analys är att söka samband mellan olika arbetssätt och det resultat som underlaget visar. Mönster kan upptäckas genom att olika arbetssätt synliggörs, i vilken omfattning de förekommer och vilken påverkan arbetssätten har på resultatet. Första steget i analysen utgår från upptäckten av samband mellan resultat och process. Nästa steg är att förstå orsaken till eventuella samband för att således ge underlag för fortsatt analysarbete. Det tredje steget i analysen är hur resultaten tolkas och vilka förändringar och insatser som krävs för att vidareutveckla måluppfyllelsen (Scherp & Scherp, 2016).

Begreppet analys, beskrivs av Håkansson (2021), som en djupgående undersökning av ett mål, innehåll eller ett fenomen. Analysen bygger på ett underlag och genomförs individuellt eller gemensamt i grupp. Underlaget är av vikt för hur djup analysen kan bli. Analysen riktas mot de riktlinjer, krav eller mål som pedagogerna arbetar mot. Genomförandet av analysen kan beskrivas genom begreppen jämföra, tolka, förklara och problematisera. Första delen i analysen består av att jämföra, se likheter och skillnader mellan helhet och delar i förhållande till processer, förutsättningar och resultat. Den andra delen i analysen består enligt författaren av tolkningar som har i syfte att skapa förståelse för resultaten. Försök görs således att finna mönster och kategorisera i både stort som smått. Den tredje delen av analysarbetet innehåller förklaringen som är den mest komplexa delen i analysarbetet då påverkansfaktorer och orsaker skall analyseras i förhållande till de uppnådda resultaten. Förklaringen upplevs ofta som central i analysarbetet. Dock framkommer ofta preliminära förklaringar till de resultat som har framkommit i underlaget. Diskussionen i analysarbetet skapar ett underlag som ligger till grund för kommande utvecklingsbehov och insatser. Den fjärde och sista delen i analysen benämns problematisering. Detta sker när orsakssamband inte kan skönjas utan fler frågor uppkommer. Då finns ett behov av att lyfta blicken och jämföra med andra enheter, forskning och nationella utvärderingar. Analysen blir således en pågående process som fortgår i syfte att skapa förståelse för orsaker och verkan samt insatser i lärmiljön i förhållande till måluppfyllelsen (Håkansson, 2021).

5 Tidigare forskning

Under denna rubrik åskådliggörs exempel från tidigare internationell och nationell forskning inom lärmiljöer med särskild uppmärksamhet på specialpedagogers uppdrag gällande analyser av lärmiljö. Författarna av föreliggande studie sökte tidigare forskning inom lärmiljöer och utveckling av dessa i syfte att utforska den kunskapslucka som studien avsåg att fylla. Sökmotorer som användes var bland annat Eric (Ebsco host), Eric (ProQuest), Google Scholar samt Scopus. Några sökord som användes var accessible education, evaluation learning environment, learning environment, SENCO, special educational needs coordinator, systematic quality work.

5.1 Nyckelfaktorer i lärmiljön

5.1.1 Lärarens betydelse för en god lärmiljö

I varje lärmiljö pågår det, enligt Haug (2017), ständigt olika sociala processer mellan olika parter. De mest stabila nyckelfaktorerna över tid är rutiner och ritualer i klassrummet, gemensamma normer, metoder och nätverk. Ytterligare nyckelfaktorer i en god lärmiljö ses vara högt elevengagemang vilket innebär att eleverna känner sig delaktiga samt att de är delaktiga i de aktiviteter som pågår och motiverade till sitt eget lärande. De sociala relationerna är ytterligare en nyckelfaktor i god lärmiljö, det gäller både relation elev-elev samt elev-lärare. När dessa relationer är goda ger det eleverna en känsla av trygghet och energi vilket gynnar elevens hälsa och välmående. Vidare menar författaren av studien att det är kvaliteten på engagemanget och de goda relationerna som ligger till grund för elevens psykosociala inlärningsmiljö och det i sin tur är en förutsättning för lärande (Haug, 2017).

Interaktion mellan lärare och elev är av stor betydelse för elevens kunskaps- och sociala utveckling. Detta menar Luckner och Pianta (2011) i en studie som undersökte hur interaktionen mellan lärare-elev påverkade elevers förmåga att utveckla goda relationer mellan varandra i gruppen. Studien tittade på tre olika aspekter. Den första aspekten: vilken kvalitet och förmåga läraren har att skapa en känslomässig relation till elever. Den andra aspekten: hur läraren lyckas skapa en positiv atmosfär i klassrummet och i elevens möte med lärandet. Den tredje aspekten: hur läraren strukturerar sina lektioner, gällande tidsaspekt samt lärarens förmåga att hålla kvar elevens fokus på undervisningen samt anpassa till elevens behov. Den fjärde och sista aspekten: lärarens tydlighet med instruktioner till eleverna och dess påverkan på elevens beteende. Studien påvisade att där läraren har en strukturerad lektionsplanering, lyckats skapa goda relationer till eleverna och väglett eleverna att interagera med varandra kunde en positiv utveckling hos elevernas beteende ses (Luckner & Pianta, 2011).

5.1.2 Förutsättningar för att skapa goda lärmiljöer

I en studie om specialpedagogers inställning till att främja goda lärmiljöer beskriver Blecker och Boakes (2010) att det fanns betydande skillnader i attityder och kompetensnivå vad gäller lärare och specialpedagogers förmåga till att skapa goda lärmiljöer, även antal år i yrket påverkar resultatet. Vidare framkom att lärare efterlyste mer administrativt stöd, gemensam

planeringstid och fortbildning. Studien lyfter fram några nyckelbegrepp vad gäller läraren som främjar utveckling av goda lärmiljöer. Blecker och Boakes drog slutsatsen att läraren bör visa öppenhet, vara mottaglig för ny information, inneha ett självreflekterande förhållningssätt och visa förmåga att kritiskt granska sin egen undervisning samt vara engagerad i sitt arbete. Utöver detta understryker Blecker och Boakes lärares och specialpedagogers kompetens gällande kommunikation och samarbetsförmåga med andra lärare, vårdnadshavare eller externa kontakter. Vidare uttryckte respondenterna i studien en oro över bristen på gemensam planering för att kunna genomföra ett effektivt samarbete och utveckla lärmiljöer (Blecker & Boakes, 2010).

5.1.3 Samarbetet mellan specialpedagog och lärare

Samarbetet mellan lärare och specialpedagoger beskrivs i Mastropieri m.fl. (2005) studie ha stor betydelse för om arbetet med lärmiljöer ska bli lyckosamt eller ej. Författarna menar att finns det tid för samarbete och gemensam planering ökar kvaliteten vilket genomsyrar strukturen, tydligheten, entusiasmen och elevernas engagemang. I förlängningen beskrivs detta bidra till att specialpedagogen blir en analyserande samarbetspartner till läraren istället för en assistent som arbetar med individuella elever. Förtroende och respekt för varandras expertis beskrivs påverka det gemensamma arbetet med lärmiljöer i en positiv riktning vilket i sin tur är gynnsamt för elevernas lärande. Vidare påvisade studien att ett gemensamt förhållningssätt samt en gemensam samsyn både vad gäller undervisningen i sig som olika beteenden i klassen gynnade elevens lärmiljö. Även här visade studien på vikten av gemensam tid för planering och samtal för att kunna ha samma förhållningssätt gentemot eleverna (Mastropieri m.fl, 2005).

Specialpedagogen behöver besitta dubbel expertis då de behöver kompetens både vad gäller specialpedagogik samt god förmåga att kunna samarbeta och konsultera andra pedagoger, enligt Jakobsson och Nilsson (2019). Takala m.fl. (2009) studie visade att när det fanns schemalagd tid för samarbete ökade kvaliteten och lärmiljöer kunde utvecklas för att gynna samtliga elevers lärande. Det framkom vidare i studiens resultat att det förelåg en stor utmaning för speciallärare att skapa schemalagd tid för konsultation, analys, samarbete och planering för det fortsatta arbetet med elever. Ytterligare en aspekt som studien påvisade var vikten av samarbete mellan lärare samt delat ansvar. När samarbete skedde minskades lärarnas upplevda stress vilket främjade elevernas lärande på lång sikt (Takala m.fl. 2009).

I Gerrbos avhandling ”Idén – om en skola för alla” beskrivs att specialpedagoger handleder lärare, dock ej i formell mening. Specialpedagoger var ute i klassrummen, sökte och samlade in goda exempel, som de sedan dokumenterade och använde sig av i samtal för att utveckla verksamheten. Det framkom i studien att återkommande kollegiala samtal hade betydelse för den gemensamma förståelsen och därmed utveckling av lärmiljöer. De mer formella samtalen skedde i möte med den samlade elevhälsan (Gerrbo, 2012).

5.2 Utveckling av lärmiljöer

5.2.1 Insamling av underlag för analys av lärmiljöer

I arbetet med att inhämta underlag för olika delar i lärmiljön understryker Crowe m.fl. (2015) metoden observation. Observationens syfte är att identifiera delar i lärmiljön. Delarna i lärmiljön beskrevs i sin tur påverka elevernas progression och sedermera ge underlag för utveckling av undervisning och lärande. Observationsverktygen kompletterade övrig information såsom provresultat och dokumentation och gav således ytterligare ett perspektiv som varken tester eller dokument kunde utgöra. Av vikt var beslutet kring vad och hur undervisningsmiljön skulle mätas i en observation eftersom komplexiteten bedömdes vara stor gällande lärmiljöer där en mängd anpassningar genomfördes. Utifrån de granskade observationsverktygen identifierades tre delar i klassrumsmiljön som grundläggande vad gäller lärmiljöns betydelse för utveckling och lärande. De tre delarna i observationernas innehåll var organisation, undervisningsmetoder och klimat och var direkt kopplade till den undervisande läraren. Studien belyser vikten av att komplettera observationer med att initialt ta del av aktuell dokumentation och planeringar från läraren samt genomföra intervjuer i efterhand för att ytterligare skapa förståelse för underlaget. Studien underströk användningen av klassrumsobservationer i syfte att belysa sambandet mellan elevens prestationer och de processer som sker i klassrummets lärmiljö. Underlaget från observationen blev således ett verktyg i handledning och utveckling både för den enskilde läraren men också vad gäller kompetensutveckling och beprövad erfarenhet (Crowe m.fl. 2015).

I arbetet med att skapa ett trovärdigt underlag för analys av klassrumsmiljöer uppmärksammade Cipriano och Barnes (2021) tillförlitligheten av observationer gjorda av skolpersonal. Studien belyser vikten av erfarenhet och utbildning hos observatören i ett led i att skapa kvalitet i undervisningen genom observationer. I studien lyfts riskerna för subjektivitet i samband med klassrumsobservation av en kollega vilket har belysts i tidigare forskning men som i denna studie elimineras med hjälp av utomstående observatörer. Tillförlitligheten ökar när fler kan observera lärmiljön vid ett flertal tillfällen. Observationer kan ge högkvalitativ feedback vilket lägger grunden för utveckling av undervisningsmetoder och lärmiljöer (Cipriano & Barnes, 2021).

5.2.2 Analys av lärmiljöer

Lärarens betydelse för elevers utveckling och lärande beskrivs som avgörande i arbetet med att förbättra undervisning och skolans lärmiljöer. För att utveckla lärandet hos eleverna krävs inte enbart fokus på undervisningskvalitet utan även de förutsättningar på skolenivå som stödjer läraren i dess arbete. Detta beskriver Kuijpers m.fl. (2010) som menar att utveckling av måluppfyllelse och lärmiljöer kan ske genom ett medvetet arbete på skol-, arbetslag-, lärar- och elevnivå. Vidare påvisar studien att processens syfte är att utvärdera, analysera och tolka data som sedermera ligger till grund för implementering av kompetens som genererar en undervisning som lägger grunden till elevers lärande. Kuijpers m.fl. menar att fokus bör ligga på undervisning och lärandeprocesser även betoning på strukturer, roller och stödfunktioner bör beaktas. Likaså behöver utformandet av mål koncentreras till skol-, lärar- och elevnivå samt

samverkan och samsyn mellan olika nivåer. Roller och system är av vikt för att en god utveckling skall ske. För att utveckla elevers måluppfyllelse och undanröja hinder i lärandet krävs således både en top-down och bottom-up strategi där styrdokument konkretiseras och realiserar samt att pedagoger initierar till förbättringar (Kuijpers m.fl., 2010).

Ett steg i att möta alla elevers behov menar Byrd och Alexander (2020) är att tillsammans, specialpedagoger och lärare, analysera lärmiljöer i syfte att utveckla undervisningen. Studien återger några specialpedagogers röster gällande lärares kunskaper i att möta alla elever oavsett behov i undervisningen. Kunskap och datainsamlingen beskrivs vara två avgörande faktorer för lärare i arbetet med att övervaka progressionen hos elever. Analysen av data hade i syfte att urskilja insatser i utbildningen som lärare beskrevs ansvara för i samverkan med specialpedagoger. I studien skildras att specialpedagoger har god kännedom om analys av data samt att anpassa undervisningen till alla elever. Vidare fanns specialpedagoger tillgängliga som en resurs vid behov av beslutsfattande utifrån insamlade data. Kommunikation och samarbete mellan lärare och specialpedagoger ansågs vara av vikt för att möta alla elevers behov. I dialogen mellan specialpedagoger och lärare kunde gemensamma bedömningar göras och undervisningens genomförande och innehåll diskuteras och utvecklas (Byrd & Alexander, 2020).

För att ytterligare förstå hur lärmiljöer, undervisningsstrategier och ledning i undervisningsmiljöer kan utvecklas och anpassas till elevers behov har Molbaek (2018) undersökt hur lärare kan förstå och utveckla inkluderande lärmiljöer. I studien har ett ramverk för analys tagits fram vars syfte är att fungera som ett underlag för diskussion och utveckling. Inkludering beskrivs vara avhängigt de val läraren gör i undervisningen både inför, under och efter lektionen i syfte att skapa en social och akademisk delaktighet i lärmiljön. Att flytta fokus från individen till gruppen och möjliggöra en lärmiljö för alla elever oavsett behov görs med hjälp av att spegla den praktik som sker i lärmiljön. I studien framkommer att den didaktiska och organisatoriska dimensionen ses vara de dimensioner som lärarna minst analyserar och samtalar om (Molbaek, 2018).

I en studie gjord av Barow och Östlund (2019) har man undersökt deltagande, samarbetsmönster samt analys av kartläggningar och kommit fram till det är viktigt att utveckla olika strukturer och instrument som stödjer analysprocessen av elevers lärande, inte minst att ta vara på eleven samt vårdnadshavarens perspektiv. Vidare ansågs det vara av största vikt att ändra tankesätt till att anpassa undervisningen och lärandemiljön till varje enskild individ.

För att kunna beskriva, utvärdera och förändra det sociala klimatet i lärmiljöer har Westling Allodi (2010) utvecklat ett verktyg utifrån en bred teoretisk modell, som påvisar förståelse av innehåll och processer som kännetecknar det sociala klimatet i lärmiljöer. Med hjälp av detta verktyg beskrivs arbetet med den sociala lärmiljön bli mer systematiskt, vilket sedermera kan utgöra riktlinjer för insatser som syftar till att förbättra det sociala klimatet (Westling Allodi, 2010).

5.2.3 En lärandeorganisation

Förutsättningen för att undanröja hinder och utveckla lärmiljöer i skolan menar Stoll (2020) är arbetsättet, kulturen och tankesättet som lärare har. För att möjliggöra förändring krävs att alla professioner inom skolan är kreativa, adaptiva och nyfikna samt arbetar för att skapa en lärande organisation. Lärandeorganisationer, där lärarna samarbetar och lär tillsammans, ses kunna möta behov och anpassa sig och lärmiljöer till elevers behov. Författaren menar att alla som arbetar med utveckling inom skolan behöver vara medvetna om hur vuxna inom skolan lär och utvecklas. Utveckling och lärande innehåller tre bärande delar. Den första delen är medvetenheten om sitt lärande då uppmärksamheten riktas mot det som sker runt omkring, andras och sitt agerande, reflektion och prövandet av nya idéer. Den andra delen består av att ständigt vara nyfiken och ställa frågor, undersöka och utforska, analysera vad, varför saker görs och hur det egna agerandet kan bidra till de hinder som uppstår i elevens lärande. Stoll (2020) menar att det är av vikt att inte nya insatser och åtgärder sätts in utan att analys görs av vad i åtgärden som inte bidrog till en positiv skillnad för eleven. Den tredje och sista delen är det lärandesamtal, om och för lärande, som ses som centralt i lärandeorganisationer.

5.2.4 Lärarens professionsutveckling

Forskningen har under årtionden visat att den mest betydelsefulla faktorn och nivån för elevers lärande och måluppfyllelse är gruppnivån, det som sker i undervisningsmiljön. Gruppnivån kan enligt Muijs m.fl. (2014) förklara variationen i elevers resultat utifrån lärares beteende och aktiva val i klassrumsmiljön. Studier i flera länder visar även att organisation-, grupp- och individnivå påverkar elevernas möjlighet till kunskapsutveckling och utveckling i övrigt. Mot bakgrund av detta menar Muijs m.fl. (2014) att det är av vikt att lärarens professionsutveckling lyfts fram vad gäller att främja elevers lärande genom utarbetande av anpassade lärmiljöer. I en cyklisk process beskrivs lärarens professionsutveckling där det första steget utgår från en analys av elevernas lärande i förhållande till utbildningens mål. I det andra steget identifierar läraren, med stöd av expertis inom området, vilka färdigheter och kunskaper som läraren redan har och behöver utveckla. Det tredje steget handlar om att fördjupa sig i ny kunskap och pröva för att sedan följa upp och utvärdera. Muijs m. fl. (2014) understryker vikten av samarbete på alla nivåer samt använda etablerad forskning i syfte att utöka kunskaper och färdigheter hos lärarna.

Sammanfattningsvis visar tidigare forskning att lärarens betydelse vad gäller både den pedagogiska, sociala och fysiska lärmiljön är en nyckelfaktor i en god lärmiljö. Samarbetet mellan specialpedagogen och olika professioner har stor betydelse enligt den refererade tidigare forskningen. I utvecklingen av lärmiljöer ses ett brett underlag och en medveten process vara av vikt för att skapa en lärandeorganisation. Den tidigare forskning som här refereras bidrar till kunskap om forskningsområdet och ringar in problemet som ligger till grund för föreliggande studie.

6 Teoretiskt ramverk

Under rubriken teoretiskt ramverk redogörs för vilken teori som används i studien. Enligt Jacobsson och Skansholm (2019) skall teorin fungera som ett verktyg, ett par glasögon, för att undersöka, förstå och analysera empirin. I denna studie har de teoretiska verktygen ramfaktorteori och läroplansteori används för att förklara specialpedagogers beskrivningar av analys av lärmiljöer. Ramfaktorteori belyser möjligheter och utmaningar i analysarbetet av lärmiljön och läroplansteori anses vara relevant i denna studie då den belyser hur lagar och styrdokument kan tolkas och verkställas inom de olika arenorna.

6.1 Ramfaktorteori

Vid införandet av flera stora skolreformer under 1960-talet presenteras ramfaktorteori av Urban Dahllöf och kom sedermera att utvecklas av Ulf P. Lundgren. Initialt syftar ramfaktorteori till att förklara sambanden mellan undervisningens ramar, så som elevgruppens sammansättning och undervisningens innehåll och tid, i förhållande till resultaten (Lindblad m.fl., 1999). Teori bygger på att ramarna inte är en orsak till ett visst resultat utan skapar möjligheter eller ej för en process (Lundgren, 1999).

Ramfaktorteori startar i enkel form av ramfaktorteori där ramarna ligger till grund för processen och sedermera resultatet. Med tiden uppkommer frågeställningar kring ramfaktorteoris ramar och relationen mellan process och resultat. Lundgrens arbeten synliggör sedermera andra begränsningar inom undervisningen, bortom de traditionella juridiska, administrativa och fysiska ramarna, i form av den utvidgade ramfaktorteori varav både yttre villkor, d.v.s. fasta pedagogiska ramar, och inre logik, d.v.s. lärarens möjlighet att påverka undervisningen, åskådliggörs. De yttre villkoren i form av institutionella ramar, politiska beslut och administrativa riktlinjer styr undervisningen och den inre logiken i form av lärares förnuft, intentioner, handlingar, bedömningar, avsikter och perspektiv skapar variationer av resultat i undervisningen trots likartade ramar (Lindblad m.fl., 1999). Ramfaktorteori används främst som ett tankeverktyg i analys- och utvärderingsarbetet i det mål- och resultatstyrda utbildningsväsendet (Lundgren, 1999).

Den första läroplanen för grundskolan utkom 1962 (Lgr62). I slutet av 1970-talet utvidgade Lundgren ramfaktorteori ytterligare då nya frågor uppstod kring ramar och processer. Man hade kommit fram till att undervisningens innehåll påverkades av andra faktorer än de aktuella föreskrifter som förelåg. Läroplansteoris syfte var att studera vilka olika faktorer som påverkar undervisningens innehåll (Lindensjö & Lundgren, 2012).

I den aktuella studien är den utvidgade ramfaktorteori relevant utifrån att studien ämnar undersöka specialpedagogers beskrivningar av analysarbete av lärmiljöer och dess möjligheter och utmaningar. Med hjälp av ramfaktorteori kan studiens resultat analyseras utifrån specialpedagogens ramar och de möjligheter och utmaningar som uppstår i genomförandet av analysen av lärmiljö och utarbetandet av insatser.

6.2 Läroplansteorin

Läroplansteorin avser tre olika arenor vilka påverkar skolans undervisning. Processen startar på formuleringsarenan där beslut fattas om mål och riktlinjer. Därefter sker tolkningar och utvärderingar på transformeringsarenan som slutligen realiserar på realiseringsarenan. Antalet aktörer har ökat på formuleringsarenan genom åren vilket medfört att målen blivit allt mer vaga och generella, vilket i sin tur lett till större tolkningsutrymme på transformeringsarenan. Vidare beskrivs att i takt med decentraliseringen av skolan har lokala formuleringsarenor uppstått (Lindensjö & Lundgren, 2012). Det är en ständig process mellan arenorna samt de olika aktörerna som befinner sig inom fler arenor. Exempelvis återfinns staten både i formuleringsarenan samt transformeringsarenan då den både har till uppgift att besluta föreskrifter och läroplaner samt ansvara för tillsynen. Läraren återfinns på samtliga tre arenor då de via sina fackförbund påverkar läroplansutredningar på formuleringsarenan. Likaså är lärarna aktörer inom transformeringsarenan där de tolkar läroplaner och förordningar samt realiserar tolkningarna på realiseringsarenan (Linde, 2021). Det pågår en ständig process mellan dessa arenor då beslut fattas på formuleringsarenan, läroplaner tolkas och tillägg och frändrag görs på transformeringsarenan, planen realiserar och genomförs på realiseringsarenan, utvärdering sker på transformeringsarenan och nya mål och riktlinjer beslutas på formuleringsarenan (Lindensjö & Lundgren, 2012).

Formuleringsarenan handlar enligt Linde (2021) om vilken kunskapssyn och verklighet som är rådande i samhället och hur lagar, förordningar och läroplanstexter förmedlar och skriver fram detta. Lindensjö och Lundgren (2012) beskriver att det är olika aktörer i form av politiker som sitter i regeringen eller oppositionen, men även olika organisationer och myndigheter som är med i detta beslutsfattande. Formuleringsarenan delas in i två skikt, ett politiskt och ett administrativt. Det politiska står för utbildningens övergripande mål, lagar och förordningar och det administrativa är central skoladministration som ansvarar för detaljerade mål samt innehåll.

Transformeringsarenan behandlar olika tolkningar och anpassningar av lagar, förordningar och läroplanstexter. Linde (2021) menar att läraren framhålls som den huvudsakliga aktören på transformeringsarenan då det är denne som tolkar lagar, förordningar och läroplanen och sedan transformerar sin tolkning och använder den i sin verksamhet. Den tolkning eller transformering som läraren gör påverkas enligt Linde (2021) av lärarens repertoar, kunskaper men även av de personliga uppfattningar eller erfarenheter läraren har med sig. Vidare menar Linde (2021) att repertoaren delas in i den potentiella, vilken är de lektioner som läraren kan genomföra utifrån sina erfarenheter och kunskaper samt den manifesta repertoaren som innebär hur lektionen verkligen genomförs. Den manifesta repertoaren delas in ytterligare två delar, stoffrepertoar och förmedlingsrepertoar. Med stoffrepertoaren avses vilket innehåll och vilket material läraren väljer för sitt arbete medan förmedlingsrepertoaren handlar om hur läraren verkligen genomför sitt arbete, samt vilka metoder och tillvägagångssätt som används (Linde, 2021).

Realiseringsarenan avser de reella handlingarna i verksamheten. På realiseringsarenan ska läraren samt övrig personal genomföra pedagogiska aktiviteter på skolan, och därmed verkställa de beslut som formulerats på formuleringsarenan och därefter tolkats på transformeringsarenan.

I centrum för realiseringen står kommunikation och aktivitet på den lokala skolan (Linde, 2021). Om besluten är väl genomarbetade och målen tydligt formulerade och resurstilldelningen är klar är det möjligt att realisera centralt beslutade reformer. De lokala målen anpassas ofta för att passa de lokala förutsättningar som råder vilket kan påverka på vilket sätt de centrala målen verkställs på den lokala skolan (Lindensjö & Lundgren, 2012).

Läroplansteorin anses vara relevant i denna studie då den belyser hur lagar och styrdokument tolkas och verkställs på de olika arenorna. Med hjälp av läroplansteorin kan studiens resultat analyseras utifrån specialpedagogens beskrivningar om analysarbete av lärmiljöer. De tre arenorna förutsätter varandra. Dock har studiens resultat analyserats främst utifrån realiseringsarenan och till viss del transformeringsarenan eftersom studien avser att undersöka specialpedagogers beskrivningar av det reella arbetet i utveckling av lärmiljöer. De teoretiska verktygen kompletterar varandra. Enligt Linde (2021) åskådliggör läroplansteorin processen i form av tolkning av styrdokument till det som sker i lärmiljön medan ramfaktorteorin belyser det som påverkar processen som läroplansteorin beskriver.

7 Metod

7.1 Metodval, forskningsansats

Metodvalet utgick från det syfte och de frågeställningar som låg till grund för studien. För att få svar på hur några specialpedagoger beskriver att de samlar in underlag, analyserar lärmiljöer samt identifierar och lägger grund för insatser i verksamheten sågs en kvalitativ metod i form av intervjuer vara lämplig. Eftersom det var specialpedagogers beskrivningar som studerades var metodvalet intervjuer gynnsamt då intervjun till viss del kunde anpassas utifrån situationen. En kvalitativ metod genom intervjuer gav således möjligheten att samla in uppfattningar om företeelsen hos ett begränsat antal respondenter. Öppna frågor kunde ställas i högre grad och följdfrågor användes i syfte att förtydliga och fördjupa svaren. Detta i enlighet med Eliasson (2022) som beskriver att kvalitativa metoder är adekvata i det hänseendet att förståelse för sammanhang och företeelser studeras. Kvalitativa metoder, i form av intervjuer, ger svar allteftersom fler frågor ställs. Därmed blir situationen mer anpassningsbar och data kan inhämtas löpande under intervjun. Jacobsson och Skansholm (2019) menar att metoden i en undersökning har i syfte att ge svar på de frågeställningar som ligger till grund för den aktuella studien. Kvalitativa studier möjliggör en djupare förståelse för fenomenet som skulle undersökas då antal källor är begränsat vilket tillskriver studien en intensiv design. Vidare lämpar sig en kvalitativ metod, i form av intervjuer, väl när upplevelser hos individer skall undersökas.

7.2 Urval

I studien har ett målstyrt urval använts. Urvalet genomfördes i två steg, val av organisation i form av grundskola F-6 och därefter val av respondenter i form av yrkesverksamma specialpedagoger. Valet gjordes utifrån att författarna av studien var anställda inom F-6 enheter samt har en grundutbildning inom dessa årskurser vilket genererade ett specifikt intresse för årskurserna F-6. I studien kontaktades yrkesverksamma specialpedagoger, från sex olika

kommuner i Mellansverige, där det sedan tidigare fanns en etablerad kontakt. Syftet med att inhämta data från flera kommuner var att möjliggöra ett bredare urval genom att erhålla data från flera olika huvudmän. Totalt genomfördes elva intervjuer. Tio respondenter hade specialpedagogexamen och en av respondenterna hade en magisterexamen i specialpedagogik, enligt respondenttabell. Detta är i enlighet med Jacobsson och Skansholm (2019) som menar att målstyrda urval genomförs i två steg där valet av organisationer och respondenter görs utifrån studiens frågeställningar.

7.2.1 Respondenttabell

Översikt om respondenternas examensår, yrkesverksamma år, utbildning, årskurser samt kommun.

Respondent	Examensår	Yrkesverksamma år	Utbildning	Årskurser	Kommun
1	2003	20	Idrottslärare Specialpedagog	4-6	1
2	2015	10	Grundskollärare F-6 Magisterexamen i Specialpedagogik	F-6	1
3	2018	6	Grundskollärare F-6 Specialpedagog	F-6	1
4	2002	21	Fritidspedagog Specialpedagog	F-6	1
5	2016	12	Grundskollärare F-6 Specialpedagog	F-6	1
6	2022	1	Grundskollärare F-6 Speciallärare Specialpedagog	F-6 F-6	2
7	2017	8	Grundskollärare 1-7 Specialpedagog	F-6	3
8	2015	8	Ämneslärare Specialpedagog	3-6	4
9	2022	1	Grundskollärare F-6 Specialpedagog	F-6	1
10	2000	23	Förskollärare Grundskollärare Talpedagog Specialpedagog	F-6	5
11	2014	6	Fritidspedagog Grundskollärare 1-7 Specialpedagog	F-6	6

Notera: Denna tabell visar det urval av respondenter som deltagit i studien. Yrkesverksamma år anger antal år respondenten arbetat som specialpedagog. Årskurser avser de årskurser respondenten arbetar som specialpedagog inom.

7.3 Datainsamlingsmetod

I denna studie användes en kvalitativ metod med semistrukturerade intervjuer av yrkesverksamma specialpedagoger för att möjliggöra en mindre avgränsad intervju och öppna möjligheten för nya frågor och teman. Avsikten med intervjuerna var att öka förståelsen för specialpedagogers beskrivning av analyser av lärmiljöer och därmed besvara forskningsfrågorna i denna studie. Intervjuguiden användes där studiens frågeställningar utgjorde grunden för intervjufrågorna (bilaga 3). Intervjufrågorna i guiden var öppna och syftade till att förstå studiens syfte och frågeställningar. I enlighet med Jacobsson och Skansholm (2019) är intervjuer en lämplig kvalitativ metod för datainsamling vad gäller en persons tankar, erfarenheter och upplevelser. Semistrukturerade intervjuer är mindre avgränsade och kan användas till de flesta problemställningar. Teman och frågor ställs utifrån intervjuens utveckling och respondentens svar får stort utrymme. Under intervjun används en intervjuguide som innan intervjun skapas med utgångspunkt i frågeställningar, metodologi och teori. Syftet med intervjuguiden är att den skall fungera som ett verktyg genom hela intervjun och tillförsäkra att alla frågor behandlas (Jacobsson & Skansholm, 2019).

7.4 Genomförande av datainsamling

Inför datainsamlingen genomfördes två pilotintervjuer med två speciallärare på de enheter som författarna arbetade vid. Vid genomförandet av pilotintervjuerna övades rollen som intervjuare och utifrån transkriberingen av intervjuerna kunde sedan förfarandet bedömas och utvecklas. Intervjuguiden prövades och frågor justerades sedan utifrån behov. Pilotintervjuerna togs inte med i resultatet utifrån att det var en övningssituation där syftet var att förbättra och utveckla intervjuguiden och intervjutekniken hos intervjuaren. I enlighet med Creswell och Poth (2018) ger pilotintervjuer en möjlighet att förfina och utveckla forskningsinstrumentet, intervjufrågorna, för kommande intervjuer samt anpassa forskningsproceduren, intervjun, utifrån resultatet av pilotintervjun.

Genomförandet av datainsamlingen påbörjades genom att tilltänkta respondenter kontaktades antingen via ett missivbrev (bilaga 1) eller via personlig kontakt. Samtycke om deltagande i studien godkändes genom ett samtyckesformulär (bilaga 2). Formuläret bifogades missivbrevet och skickas tillbaka signerat av respondenterna. Intervjuerna genomfördes av studiens respektive författare var och en för sig. Samtliga respondenter valde digital intervju. Intervjun inleddes med en kort information utifrån missivbrevets innehåll och intervjuaren säkerställde att respondenten tagit del av samt förstått informationen om de forskningsetiska principerna. Vidare ställdes allmänna frågor om utbildning, antal år i yrket m.m. i syfte att skapa en god och avslappnad atmosfär. Därefter följde de centrala frågorna ur intervjuguiden. Uppföljningsfrågor och förtydligande frågor samt upprepningar gjordes i syfte att vidareutveckla och kontrollera förståelsen av svaren. Under intervjun användes ljudinspelning i form av mobiltelefonens eller iPadens inspelningsfunktion för att eftersträva korrekthet och minimera tolkningar. I enlighet med Creswell och Poth (2018) inhämtas samtycke med hjälp av ett samtyckesformulär. Jacobsson och Skansholm (2019) menar att en lugn och behaglig stämning skapas genom att intervjun påbörjas i det allmänna. Vidare beskriver författarna att uppföljningsfrågor utvecklar svaren och minimerar risken för missförstånd.

7.5 Dataanalys

Dataanalysen påbörjades med att rådata i form av det inspelade materialet transkriberades av respektive intervjuare. Transkribering skedde genom att ljudupptagningen dokumenterades i text. I enlighet med Jacobsson och Skansholm (2019) transkriberades intervjuerna ordagrant och konsekvent. Allt utöver tal uteslöts om det inte påverkade analysen. Pauser, skratt, betoningar och tvekan transkriberades ej. Detta för att underlätta läsbarheten eftersom det inte ansågs påverka innehållet i analysen.

Resultatet redovisades genom att det kvalitativa materialet kodades gemensamt av de båda författarna. Nyckelord identifierades och kategoriserades i syfte att finna mönster i materialet som sedermera gav svar på de forskningsfrågor som låg till grund för studien. Resultatet redovisades genom en tematisk presentation utifrån forskningsfrågorna. Efter att kategorierna klargjorts och olika teman presenterats söktes en teori som kunde ge stöd i att förstå och analysera empirin. Resultatet analyserades med hjälp av de teoretiska verktygen genom ett induktivt arbetssätt.

I enlighet med Jacobsson och Skansholm (2019) innefattades studien av en kvalitativ resultatredovisning och en kvalitativ innehållsanalys. Den kvalitativa resultatredovisningen tog sin grund i kodningen av materialet och identifiering av nyckelord som kunde kopplas till studiens frågeställningar. Resultatpresentationen skedde genom teman som utgjorde rubriker i resultatavsnittet. Den kvalitativa innehållsanalysen utgick från data, där slutsatser drogs från resultatet. Kodningen identifierade nyckelorden och därefter kategoriserades nyckelorden som sedermera tematiseras i ett led i att besvara studiens frågeställningar (Jacobsson & Skansholm, 2019). Tematiseringen skedde i enlighet med Nilholm (2021) som menar att ett induktivt förhållningssätt utgår från att förutsättningslöst finna teman i datan. Utifrån transformerings- och realiseringsarenan samt den potentiella-, manifesta-, stoff- och förmedlingsrepertoaren analyserades resultatet. Arenorna och de olika repertoarerna belyste processen som sker när specialpedagogerna i studien analyserar lärmiljöer och utformade insatser. Med hjälp av ramfaktorteorin analyserades vad som påverkar processen genom termerna ramfaktorer samt yttre villkor och inre logik.

7.6 Tillförlitlighet

Studien strävade efter att skapa en hög reliabilitet och validitet. I ett försök att stärka reliabiliteten i studien upprepades till viss del respondentens svar i intervjuerna för att garantera förståelse. Tydliga rutiner för intervjuens genomförande skapades samt pilotintervjuer utfördes i syfte att generera likvärdighet. Studien eftersträvade en hög validitet genom en transparens, i sin helhet, vad gällde vilka beslut som togs och på vilka grunder. Val av teori och metod klargjordes i syfte att skapa tillförlitlighet, stringens och giltighet. Genom att författarna använde de teoretiska verktygen som analysredskap ökade studiens tillförlitlighet. Studiens syfte och frågeställningar låg till grund för studiens hela uppbyggnad vilket även resultat och analys skriver fram. Genom tydlighet och transparens eftersträvades en hög läsbarhet och trovärdighet. Detta i enlighet med Eliasson (2022) som beskriver att reliabilitet och validitet förutsätter varandra. Noggrannheten av mätningens genomförande och bearbetning är de

elementära delarna som styr pålitligheten. Validiteten innebär studiens giltighet, att den mäter det som ska mätas, och att informationen är sanningsenlig. I enlighet med Larsson (2005) betonas hederlighet och sanningsenlighet genom hela studiens uppbyggnad och genomförande. Jacobsson och Skansholm (2019) understryker transparens vad gäller alla överväganden, val och beslut som görs genom hela studiens utförande. Detta för att stärka validitet och giltighet i studien.

7.7 Etiska överväganden

Denna studie baserades på Vetenskapsrådet (2002) som beskriver att forskning är ett berättigat krav för både individ och samhällsutveckling och därmed är forskningen beroende av medborgare som medverkar i forskning. Eftersom varje enskild individ har rätt att neka till otillbörlig insyn har forskningsetiska principer arbetats fram enligt följande fyra huvudkrav: informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet (Vetenskapsrådet, 2002). Etiska överväganden behöver ses över under hela processen då studien genomförs (Creswell & Poth, 2018). Då denna studie är beroende av delaktighet från specialpedagoger har författarna av studien övervägt forskningskravet mot ovanstående individskyddskrav.

7.7.1 Informationskravet

Det första kravet, informationskravet, innebär att deltagarna i studien informeras om studiens syfte och upplägg (Jacobsson & Skansholm, 2019). I missivbrevet som skickades ut till samtliga deltagare fanns information om studien och dess syfte, vilka som genomförde studien samt vilken institution författarna tillhörde. Information gällande frivillighet, publikation, anonymitet, ljudupptagning, förvaring och radering av uppgifter samt uppgifternas användning innefattades i missivbrevet.

7.7.2 Samtyckeskravet

Samtyckeskravet innebär att deltagandet i studien är frivilligt och när som helst kan avbrytas (Jacobsson & Skansholm, 2019). Samtyckeskravet uppfylldes i studien genom att skriftligt informera i missivbrevet och samtyckesblanketten samt vid intervjutillfället försäkrat att respondenten tagit del av samtyckeskravet och signerat samtyckesblanketten.

7.7.3 Konfidentialitetskravet

Konfidentialitetskravet innebär att insamlat material ej ska kunna kopplas samman med deltagare i studien samt att deltagandet är anonymt. Allt material som studien samlar in ska förvaras på ett sätt så att inga obehöriga kan komma åt det och ta del av materialet (Vetenskapsrådet, 2002). Konfidentialitetskravet uppfylldes genom att det framgick i missivbrevet att allt material avidentifierades samt att allt material såsom, ljudupptagningar och anteckningar förvarades säkert, så att deltagarna och deras svar ej kunde identifieras. Transkriberingar, dokumentation samt inspelningar förvarades åtskilt och på en säker plats. När examinator godkände studien raderades samtliga insamlade data.

7.7.4 Nyttjandekravet

Nyttjandekravet innebär att det insamlade materialet endast får användas i forskningssyfte och endast i den studie som deltagaren givit sitt samtycke till (Vetenskapsrådet, 2002). Nyttjandekravet uppfylldes genom att deltagarna informerades om att insamlat material endast användes till den aktuella studien samt att de kunde ta del av studien i sin helhet via DIVA-portalen. Allt material raderades för att säkerställa att nyttjandekravet uppnåts.

8 Resultat

I detta avsnitt presenteras resultatet från de kvalitativa intervjuerna som genomfördes med elva yrkesverksamma specialpedagoger inom grundskolan F-6. Varje tema kommenteras och exemplifieras i form av citat från respondenterna i syfte att stödja studiens resultat. Respondenterna anges utifrån numreringarna (1-11).

Resultatet presenteras med utgångspunkt i teman som identifierats i dataanalysen:

- Tillvägagångssätt vid analys
- Underlag för analys
- Insatsernas utformning utifrån analys

8.1 Tillvägagångssätt vid analys

I insamlade data identifieras några gemensamma tillvägagångssätt vid analys av lärmiljöer. Flertalet respondenter beskriver att analysen av lärmiljöer sker utifrån det insamlade underlaget som beskrivs som mer eller mindre omfattande. Analysen ses starta hos den enskilde respondenten för att sedan i dialog med pedagoger inom skola, och i hälften av fallen fritidshemmet, sammanställa och skapa en gemensam bild av nuläget i det insamlade underlaget. Utifrån den gemensamma bilden görs enligt respondenterna försök till att finna åtgärder och lösningar utifrån det som framkommit i underlaget.

8.1.1 Analysens startpunkt

Majoriteten respondenter beskriver analyser av lärmiljöer som ett åtgärdande arbete medan ett fåtal betonar det förebyggande arbetet med analys av lärmiljöer i syfte att främja elevers lärande och utveckling. Utmaningar, problem och uppkomna situationer, för enskilda elever eller grupper, utgör till stor del analysens startpunkt i det åtgärdande analysarbetet. En respondent beskriver analysens startpunkt i form av ett problem som uppstått. Det centrala blir att identifiera problemet i relation till elevens reaktion på lärmiljön.

Så försöker vi gå igenom alla delar. Ett problem eller ett dilemma behöver ju inte bara vara ett, utan om man faktiskt bryter ner och säger: Vad är det? Hur reagerar eleven? Vad i närmiljön kan bli mer konkret och greppbar? Att bryta ner och att bryta ner flera gånger om, ta steg för steg tillsammans med lärare och fritids är det viktigaste. (Respondent nr 3)

Vidare beskriver ett fåtal respondenter startpunkten i analysen av lärmiljöer i syfte att arbeta främjande och förebyggande genom att vidareutveckla lärmiljöer. Detta belyses av en respondent på följande sätt.

Ja analysen genomförs på flera olika nivåer. Det beror på vilken frågeställning som vi har. Om vi ska gå ut och titta på undervisningsstrategier för en ökad likvärdighet. Ja då tittar vi på det genom observationer och inget annat. (Respondent nr 5)

8.1.2 Analysens innehåll och delar

Flertalet respondenter beskriver analysens innehåll med sammanfattande termer av nuläge och åtgärder.

Då sammanställer vi det här i EHT och tittar på vad vi har sett och vad vi behöver göra för den enskilda eleven i gruppen eller kanske det som läraren behöver göra eller om annat beslut behöver tas om någon organisationsförändring. (Respondent nr 4)

Ett fåtal respondenter delger hur analysarbetet genomförs med hjälp av att beskriva vilka delar som ingår. Dock kan understrykas att endast en av dessa fyra använder analys av lärmiljöer i ett förebyggande arbete. En av respondenterna beskriver delarna i analysen enligt nedan.

Då tänker jag att det är det som är själva uppdraget för oss specialpedagoger att tillsammans med lärare utifrån skolans mål titta hur jobbar du? Hur ser det här ut i ditt klassrum? Hur kan vi ta det här vidare? Hur kan vi utveckla den här delen? Ställa frågor utifrån de sju frågorna: var, när, hur o.s.v. Kanske inte komma med tips utan mer ställa analyserande frågor, hur kommer du dit? Det är inte vi specialpedagoger som ska ta lärarna dit utan det är läraren som ska ta stegen själv. (Respondent nr 9)

En annan respondent använder klassrumsbesök och auskultation som en del i analysarbetet för att synliggöra delar ur underlaget.

Jag kan se vissa saker i de här dokumenten i observationerna och jag kan möta det på olika sätt. Då tänker jag att om jag ser något så kan jag säga så här; Vi skulle kunna göra ett klassrumsbesök. Du kan gå ner till 3:ans lärare och vara med på en sådan lektion och se hur 3:ans lärare gör. Skulle du vilja göra det? Då behöver jag inte sitta och analysera så mycket utan det kommer att lösas mycket genom att ta hjälp av det kollegiala lärandet helt enkelt. (Respondent nr 6)

Respondenten beskriver att auskultationen blir ett stöd till den reflektion som sker i analysen där läraren således blir aktiv i analysen och utformandet av åtgärder. En annan respondent ger ett annat exempel på hur analysarbetet gällande lärmiljöer kan genomföras och detta med hjälp av utgångspunkt i de exekutiva funktionerna och relationen mellan elev och lärmiljö.

Jag tittar utifrån de exekutiva funktionerna hos eleven och utgår från dem. Jag försöker att se hur de fungerar utifrån hur undervisningen ges. Jag vill gärna ta avstamp utifrån elevens förmågor och behov och hur det ser ut i klassrummet och hur eleven, eleverna bemöts. (Respondent nr 11)

8.1.3 Möjligheter och utmaningar i tillvägagångssättet vid analys

I studien lyfter ett fåtal respondenter upp samverkan med fritidshemmet som en viktig del och möjlighet i det gemensamma analysarbetet av lärmiljöer. I dessa fall sker samtal och dialog

med arbetslag för sig och fritidspersonal för sig därefter sammanfogas den gemensamma bilden av respondenten.

när jag gjort min observation så sitter jag med klassläraren eller med fritids då om det hos dem jag har varit. Eller om det är så att jag har varit i klassen, och även att vi har ju någon från fritids som är viss del i klassrummet så det kan ju vara bra att få med såklart, få med den också om när vi behöver titta på hur verksamheten ser ut. Men det är ibland, det är lite svårare ibland att få med fritids. (Respondent nr 4)

I enstaka fall visar data att fritidspersonal bjuds in till analysarbetet. Ett par respondenter uppger att de har återkommande samverkan och dialog med fritidspersonal kring de förebyggande och hälsofrämjande arbetet.

Vi har ett årshjul med olika teman som vi jobbar på organisationsnivå. Det kan vara en grej som vi gör att skapa en god lärmiljö på olika sätt. Vi försöker diskutera och få alla idéer utifrån olika perspektiv, från vårt perspektiv som vi kan skapa trygghet på hela skolan. (Respondent nr 8)

En av respondenterna uppger att det är av största vikt att all personal inom skolan finns med i samtal och dialog kring lärmiljön på skolan.

...på organisationsnivå så försöker vi få med alla, på kanske med APT eller någonting. Att man presenterar; - det här kan vi se. Vi har jobbat med hela arbetslagen. (Respondent nr 5)

Några respondenter i studien menar att det finns utmaningar i analysarbetet som påverkar genomförandet av analysen. Avsaknad av struktur vid analys av lärmiljö samt tidsbrist är en orsak till att analysen inte genomförs eller genomförs i liten grad. En respondent beskriver en avsaknad av struktur för analys av lärmiljöer. Analysprocessen initieras av respondenten där flera professioner deltar. Analysens delar består, enligt citatet, av nuläge och åtgärder.

Jag ska nog erkänna att vi inte har en jättebra struktur för det här. När en analys sker börjar jag att sätta i gång en process och lärarna. Sedan samlas vi i ett möte och ibland är det speciallärare men ibland är socialpedagog med. Sen försöker vi hitta en lösning utifrån samlade bilder och erfarenheter utifrån både elev och våra kompetenser. (Respondent nr 2)

Vidare beskriver en annan respondent utmaningar i form av tidsbrist vid analys av lärmiljöer.

Jag ska säga att vi är lite dåliga på att analysera lärmiljön och det har ju att göra med schemat som jag nämnde tidigare. När man sitter och har en massa enskilda barn så hinner man inte göra de där sakerna. (Respondent nr 10)

Respondenten beskriver vidare att skolans kultur och prioriteringar har betydelse för den tid som avsätts för analys av lärmiljöer.

Sammanfattningsvis visar resultatet att respondenterna upplever att analysen av lärmiljöer startar hos den enskilde respondenten som sedermera initieras till dialog med olika professioner. Analysen utgår från rubrikerna nuläge och åtgärder. Dock beskriver ett fåtal respondenter innehåll och delar i analysen mer detaljerat i form av reflektionsfrågor, auskultation och exekutiva funktioner som fördjupar analysen. Majoriteten av respondenterna genomför analyser av lärmiljöer i ett åtgärdande syfte medan ett fåtal beskriver analysen som en del i ett främjande och förebyggande arbete vad gäller att utveckla lärmiljöer. Möjligheter vid tillvägagångssättet av analys uppges av ett fåtal respondenter vara att samarbete med

fritidshemmet är av vikt för att skapa en gemensam bild. Utmaningar såsom avsaknad av struktur vid analys av lärmiljöer samt tidsbrist upplevs hos några av respondenterna som ett hinder i analysarbetet.

8.2 Underlag för analys

Respondenter i studien uttrycker att underlag till analys av lärmiljöer kan inhämtas på flera olika sätt. Gemensamt för all insamling av underlag är att det förekommer någon form av samverkan och dialog i samband med inhämtningen av underlag. Samverkan i form av samtal med enskilda pedagoger, arbetslag, ämneslag och EHT (elevhälsoteam) förekommer i stor utsträckning medan samtal tillsammans med enskilda elever och vårdnadshavare förekommer vid hälften av de tillfrågade respondenterna. Gemensamt för all form av insamling av underlag är enligt respondenterna att skapa en bild av nuläget gällande den aktuella lärmiljön.

Respondenterna beskriver fyra metoder för inhämtning av underlag för analys av lärmiljöer: observationer, intervjuer, samtal och insamling av dokument.

8.2.1 Observationer – en vanlig metod för inhämtning av underlag

Resultatet visar att observationer är den största gemensamma faktorn som majoriteten av de tillfrågade respondenterna använder. Observationerna beskrivs förekomma till stor del utifrån uppkommen situation eller ärende till EHT. En respondent beskriver hur ett beslut om en observation kan gå till utifrån att ett ärende inkommer till EHT (elevhälsoteamet). Med utgångspunkt i en gemensam diskussion beslutas att insamling av data behöver göras genom en observation av respondent.

Om det flaggas för en elev eller grupp eller en pedagog så ska alltid pedagogen komma och lyfta det på Öppet-EHT. Då sitter vi där, rektor, och jag, skolsystemen och specialläraren och då lyfter pedagogen ärendet. EHT ställer frågor och diskuterar och om det är inskrivet i IUP:n. [...] Vi kan då säga att jag kommer ut och observerar och tittar på hur det ser ut när du gör det här eller hur vi tänker runt den biten. (Respondent nr 10)

Data visar att flertalet respondenter själva initierar till och genomför observationer vid uppkomna situationer i lärmiljön, i syfte att skapa sig en uppfattning om förhållandet mellan lärmiljö och elever. Enligt ett fåtal respondenter används ett strukturerat material vid observation av lärmiljö. Materialet kan vara lokalt framtaget av huvudman eller bestå av en sammanställning av observationsområden kopplade till populärvetenskaplig litteratur. Data visar att enstaka respondenter gör observationer i förebyggande syfte för att utveckla likvärdighet i lärmiljöer. En respondent beskriver att underlaget i observationerna som belyser framgångsfaktorer och som sedermera mynnar ut i gemensamma undervisningsstrategier beskrivs tillhöra ledning och stimulans och har till syfte att främja elevers lärande och utveckling. Målsättningen hävdar respondenten är att förskjuta extra anpassningar och särskilt stöd till ledning och stimulans.

Jag och min rektor gjorde, innan pandemin, observationer i klassrummen för att hitta framgångsrika faktorer inom den fysiska-, pedagogiska- och sociala lärmiljön och utifrån det skapade vi gemensamma undervisningsstrategier för att organisera likvärdighet på skolan. (Respondent nr 5)

Ett fåtal av respondenterna berättar att de genomför observationer i förebyggande syfte för att framför allt inhämta underlag vad gäller strukturer, rutiner, gemensamma förhållningssätt och övergripande information om lärmiljöer.

8.2.2 Intervjuer – en viktig metod för inhämtning av underlag

Insamling av underlag genom intervjuer och samtal förekommer i hälften av respondenternas svar. Syftet med intervjuerna beskrivs vara att få med elevens perspektiv av situationen. En respondent åskådliggör elevperspektivet i inhämtning av underlag för analys av lärmiljö. Respondenten i citatet nedan menar att relationen till eleven har stor betydelse vid intervjuens genomförande. Detta gör att respondenten i vissa fall endast agerar åhörare i elevintervjun för att möjliggöra en trygg situation och skapa förutsättningar för uppriktiga svar.

Ofta handlar det om att lärarna behöver hjälp utifrån ett elevperspektiv. Dels då tittar vi på grupp sammansättningen hur den påverkar lärmiljön. Sedan också hur och vad eleven själv upplever. För mig är en elevintervju viktig. Jag brukar inte alltid vara den som gör intervjun utan kan sitta och lyssna. (Respondent nr 2)

Data visar att intervjuer med vårdnadshavare görs i nästan lika stor utsträckning som elevintervjuer och av samma respondenter, det vill säga hälften av respondenterna.

8.2.3 Samtal – en vanlig metod för inhämtning av underlag

Samtal med pedagoger nämns som en metod för insamling av underlag i form av beskrivningar av situationen i lärmiljön. En respondent beskriver samtalet med de pedagoger som arbetar närmast eleverna, både inom skola och fritidshem, som en viktig datainsamlingsmetod.

På gruppnivå pratar jag nästan alltid med arbetslaget också i någon form, antingen på ett arbetslagsmöte eller med vissa av de som kanske kan föra fram vad alla tycker. [...] Arbetslagen är jätteviktiga tycker jag för att få in information på gruppnivå. (Respondent nr 7)

Resultatet visar att alla respondenter i studien genomför samtal med pedagoger, enskilt, i arbetslag/ämneslag, på klasskonferenser och i EHM (elevhälsomöten) i syfte att inhämta underlag gällande beskrivningar om lärmiljön, elevens/elevernas förhållande till lärmiljön och uppkomna behov. Data visar att ett fåtal respondenter använder ett strukturerat material eller specifika frågeställningar i samtalet med pedagoger.

8.2.4 Dokument – vanligt förekommande insamlingsmetod

Data visar att insamling av dokument som underlag vid analys av lärmiljöer beskrivs användas hos majoriteten av respondenterna.

På organisationsnivå tittar vi på vad vi har för tider, vilken form av lektioner som finns, vilken lokal eller plats eleven har...på organisationsnivå blir det ju liksom ett litet paraply. (Respondent nr 3)

Vidare visar data att insamling av underlag på organisationsnivå sker i form av dokument, hos respondenterna, vilka berör organisation, resursfördelning, arbetslagens sammansättning, scheman och lokaler. Underlag från lärplattformar, screeningar, diagnostiska test, pedagogiska

kartläggningar, iup (individuell utvecklingsplan), extra anpassningar samt särskilt stöd inhämtas för analys av lärmiljöer.

Sammanfattningsvis visar resultatet att majoriteten av respondenterna upplever att de använder observationer och insamling av dokument som metoder vid insamling av underlag för analys av lärmiljöer. Observationerna initieras både av respondenterna själva och EHT. Resultatet visar att ett fåtal respondenter använder ett strukturerat material vid observationer samt genomför observationer i ett förebyggande syfte. Hälften av de respondenter som använder intervjuer som underlag genomför de med både elever och vårdnadshavare i syfte att inhämta underlag för analys av lärmiljöer. Vidare visar data att samtalet med olika professioner är en avgörande metod för alla respondenter i syfte att inhämta underlag till analys av lärmiljöer. Ett fåtal av respondenterna uppger att de använder ett strukturerat material eller specifika frågeställningar i samtalet.

8.3 Insatsernas utformning utifrån analys

8.3.1 Insatsernas utformning

Gemensamt för alla respondenter i studien är att samtal och diskussion är ett grundläggande verktyg i arbetet med att utforma insatser i lärmiljön utifrån det insamlade underlaget och den mer eller mindre omfattande analysen. Syftet med samtalen beskrivs vara att finna lösningar, förslag och idéer gällande insatser och åtgärder i verksamheten. Sammantaget visar data att samtalen sker med andra professioner både lärare, arbetslag och EHT. En respondent beskriver hur samtal i EHT, tillsammans med lärare, kan leda till snabba beslut om insatser.

Jag tänker att det blir mycket prat och funderingar som vi lyfter oftast i EHT. Vi har ett väldigt bra EHT tänker jag där man kan lyfta väldigt många saker. Lärarna kommer dit och berättar och där kan man besluta någonting redan på en gång. (Respondent nr 4)

Vidare beskriver även en annan respondent att insatserna kan utformas genom samtal med undervisande ämneslärare kopplat till extra anpassningar. En respondent beskriver antalet extra anpassningar som många och om anpassningen inte fungerar behöver en ny prövas.

När vi analyserar lärmiljöer eller situationer pratar vi jättemycket om extra anpassningar. Vi träffas och diskuterar, fungerar de? Vi försöker jättemycket med detta och många olika anpassningar i klassrummet. Om vi ser att det inte fungerar måste vi göra något annat. (Respondent nr 8)

Data visar att i de fåtal fall där respondenter gör en mer omfattande analys, bestående av flera delar, är också arbetet vad gäller utformningen av insatserna mer detaljerad. Vid utformningen av insatser ses eleven, elevernas behov och förmågor tas i beaktande i förhållande till resultatet av analysen. Även ett större fokus på vad läraren kan utveckla i förhållande till analysens resultat i relation till elevernas behov betonas. En respondent beskriver behovet hos eleven i förhållande till miljön och den genomförda analysen av lärmiljön. Elevens behov och förmågor blir ytterligare en faktor i arbetet i att utarbeta insatser som främjar elevens lärande och utveckling. Uthållighet och täta uppföljningar ses vara ett verktyg i att följa upp och försäkra sig om att insatsen är effektiv.

Ja först och främst så är det utifrån vad vi ser för behov och förmågor hos eleverna. Vi försöker att ordna miljön utefter vad vi tror skulle vara det bästa. Vi försöker alltid se och pröva oss fram. Det finns inget rätt eller fel svar utan det jag manar till hela tiden är uthållighet och att vi vågar hålla i de åtgärder vi provar. ... Sen att vi har täta uppföljningar både med eleven men också tillsammans. (Respondent nr 3)

I ytterligare ett exempel från en annan respondent i studien tar utformningen av insatser avstamp från lärarens perspektiv. I utarbetandet av insatser belyses lärarens uppdrag i förhållande till analysen av lärmiljöer. En respondent åskådliggör lärarens betydelse för lärmiljön i att främja elevers lärande och utveckling parallellt med betydelsen av inflytande och självbestämmande i sin egen utveckling.

En personlig lista görs där man sätter upp punkter, det här vill jag jobba med, det här tycker jag är svårt i klassrummet. Utifrån den gör man upp en plan. Vi testar de här olika punkterna för att dels inte ändra för mycket och dels också för att hinna med och se om det sker en förändring eller inte över tid. (Respondent nr 9)

Lärarens delaktighet och inflytande i utarbetandet av insatser ses vara en betydande faktor hos några av respondenterna. Den undervisande lärarens medverkan, engagemang och vilja till att genomföra åtgärden är av betydelse i utformningen av insatsen.

Jag tror det går lite på automatik att man sprutar ut förslag eller insatser. Åh det här kan vi göra och det här kan vi göra. Sen så nappar lärarna på det här vill jag testa. (Respondent nr 6)

Fler exempel finns i datainsamlingen som beskriver lärarens delaktighet i utformandet av insatser utifrån analysen av lärmiljön. En respondent menar att utformandet av insatser behöver ske i dialog med läraren och att idén till insatsen bör initieras från läraren själv för att således vara förankrad och möjlig att genomföra.

När jag återger vad jag har sett när vi har vår reflektionssittning då säkerställer jag eller vi att jag har förstått det här och har sett samma sak som lärarna har gjort. I dialog kommer vi fram till vad vi ska börja med att prova för någonting. För lärarna måste även äga och tro på det annars blir det inte använt. (Respondent nr 11)

8.3.2 Möjligheter och utmaningar i utformandet av insatser

Resultatet visar att respondenter beskriver att det finns möjligheter i utarbetandet av insatser utifrån analys av lärmiljöer. Ett fåtal respondenter menar att samarbetet och dialogen skapar möjlighet till adekvata insatser där samverkan mellan specialpedagogen och andra professioner skapar en vi-känsla där man tillsammans provar något nytt. En respondent beskriver att pedagoger delar med sig av sina kunskaper i ett kollegialt lärande. När pedagogerna delar varandras kunskaper skapas ett intresse och ett engagemang för att stötta och inspirera varandra.

Vi har sådana pedagoger som tar till sig, jag har material, jag har jättebra tänk kring det här. Det kan jag visa i min grupp hur vi ska göra kring det här. Eller att de liksom vågar kliva utanför ramarna och prova nya saker. Jag tycker jag har väldigt många sådana kollegor som vågar och vågar de så tar de med sig de andra. Det är också positivt. (Respondent nr 10)

Vidare menar ett fåtal respondenter att ett hälsofrämjande och förebyggande arbete på organisationsnivå genererar likvärdighet i lärmiljön och att fler elever lyckas.

Resultatet visar att majoriteten av respondenterna upplever utmaningar i att skapa intresse, engagemang, delaktighet och förändring hos pedagogerna. Respondenterna nämner kompetens, kravbild och synen på eleven som möjliga orsaker till utmaningarna.

Ja svårigheter tycker jag det är när jag stöter på kollegor som på liknande sätt som barnen inte förstår vad det är för någonting vi ska göra. Jag försöker att tänka så att lärare som slår bakut sitter i samma sits som våra barn. Eleverna som slår bakut de har inte förståelsen och det har inte de heller, alltså kraven överstiger förmågan. (Respondent nr 3)

Vidare beskriver ett fåtal respondenter att resurser i form av tid, personal inte alltid räcker till och att det därmed läggs ett stort ansvar på pedagogen. En respondent beskriver situationen utifrån arbetet i en fråga respondenten kallad *flexenhet*. Enligt respondenten är resurser gällande både tid och personal en brist vilket leder till att beslutade insatser inte kan genomföras med den kvalitet som önskas.

Det är väl att man känner att man inte räcker till. Då får man ju lov att prioritera. Det blir ju en typ av sällning där då elever med väldigt stora behov prioriteras. Ibland blir det lite för mycket att man har för mycket spretiga grupper på gång samtidigt. Då blir det ju inte den kvalitet som man skulle vilja. (Respondent nr 1)

Sammanfattningsvis visar resultatet att samtliga respondenter uppger att samtal och diskussion används som ett verktyg i att utforma insatser i lärmiljön. I ett fåtal fall där respondenterna genomför en mer detaljerad analys av lärmiljön kan ses att utformningen av insatser står i relation till elevernas behov och förmågor samt lärarens uppdrag, inställning och delaktighet. Slutligen visar data att respondenterna upplever både möjligheter och utmaningar i utformandet av insatser. Flertalet respondenter ser många möjligheter i utarbetandet av insatser, några anger samarbete och dialog som en faktor, ett fåtal menar att strävan efter en likvärdighet i lärmiljön eftersträvas. Majoriteten av respondenterna upplever utmaningar i mötet med pedagogen/läraren i att skapa intresse, engagemang och delaktighet. Även resurser i form av tid och personal beskrivs som utmaningar av ett fåtal respondenter.

9 Resultat i relation till ramfaktorteorin och läroplansteorin

I följande avsnitt analyseras resultatet i relation till de teoretiska verktygen ramfaktorteorin och läroplansteorin.

Respondenterna beskriver i denna studie att analyser av lärmiljöer startar i nuläget gällande problem, utmaningar eller uppkomna situationer och utgår från rubrikerna nuläge och åtgärder. Ett fåtal respondenter beskriver innehåll och delar i analysen mer detaljerat i form av reflektionsfrågor, auskultation och exekutiva funktioner som fördjupar analysen. Utifrån resultatet kan ses att de reella handlingarna skiljer sig åt mellan respondenterna. Enligt Lindensjö och Lundgren (2012) beror handlingarna i realiseringsarenan till viss del på om målen i formuleringsarenan är tydligt formulerade. Olikheterna i realiseringen kan därmed bero på att tolkning av styrdokument och rådgivande dokument ser olika ut vilket i sin tur påverkar respondenternas analyser av lärmiljön. Tolkningen som respondenterna gör i transformeringsarenan kan bero på det som Linde (2021) beskriver som lärarens potentiella repertoar. Studiens författare tolkar att kunskapen om begreppet analys hos den enskilde

respondenten kan ha betydelse för hur analysen genomförs utifrån dess kunskaper och erfarenheter. Respondenternas antal år i yrket och examensår kan påverka tolkningen. Om inte respondenten har kännedom om vad analysbegreppet innebär eller inte kan utläsa det av styrdokumentet och rådgivande dokument kan därmed tolkningen bli olika vilket resultatet visar. Otydligheten skapar i sin tur möjlighet till flertalet tolkningar vilket kan urskiljas i resultatet där respondenterna beskriver analysarbetet mer eller mindre detaljerat. Ett fåtal respondenter beskriver att analysen inte genomförs eller genomförs i liten grad och uppger tidsbrist som en utmaning vilket Lindblad m.fl. (1999) beskriver som en ramfaktor i form av yttre villkor.

Respondenterna beskriver att insatsernas utformning sker i samtal och dialog med olika professioner där syftet är att finna lösningar, idéer samt lägga fram förslag. Samstämmigheten hos respondenterna kan bero på den kommunikation och aktivitet som Linde (2021) beskriver är central för realiseringen. Resultatet visar att kommunikation i form av samtal och dialog, mellan respondenten och andra professioner, skapar delaktighet i utformandet av insatser. Detta kan förklaras genom att samtliga respondenter tolkat examensförordningen i likhet med att vara en kvalificerad samtalspartner. Samsynen som framkommer i resultatet gällande insatsernas utformning kan bero på att samverkan och dialog framskrivs i både examensförordningen och rådgivande dokument. Utifrån att insatserna utformas med hjälp av samtal och dialog görs bedömningen att yttre villkor, i form av tid, finns till förfogande och möjliggör samarbete mellan respondenterna och de olika professionerna.

Respondenterna beskriver möjligheter och utmaningar i genomförandet av analyser av lärmiljön samt vid utformandet av insatser. Resultatet visar att samtal och dialog skapar möjligheter. Några respondenter uppger avsaknad av struktur som en utmaning, vidare beskriver majoriteten av respondenterna pedagogernas intresse och engagemang som utmaningar. Samstämmigheten i resultatet gällande samtal och dialog kan bero på de yttre villkoren som Lindblad m.fl., (1999) beskriver institutionella ramar och administrativa riktlinjer. Detta i form av tid och lokal organisation som skapar förutsättningar för samverkan med enskilda pedagoger, arbetslag och EHT vilket framkommer i resultatet. I samverkan mellan respondenter och olika professioner ses det gemensamma arbetet ge förutsättningar för en samlad bild, ett ömsesidigt lärande och utformande av lämpliga insatser i lärmiljön. Detta kan förklaras genom den inre logiken, som Lindblad m.fl. (1999) beskriver, där respondentens intentioner och avsikter påverkar arbetet i att utforma insatserna i lärmiljön. Avsaknad av struktur vid analys av lärmiljöer kan bero på både de yttre villkoren och den inre logiken. De yttre villkoren i form av de lokala institutionella ramarna kan påverka vilka strukturer som finns till förfogande för respondenten i dess arbete i att analysera lärmiljöer. När det ej finns strukturerat material att tillgå, det som Linde (2021) benämner stoffrepertoar, kan det leda till utmaningar för respondenten i att genomföra analysen. Vidare beskriver respondenterna bristande intresse och engagemang hos pedagogerna vilket kan medföra utmaningar vid utformandet av insatser. Därmed blir förmedlingsrepertoaren begränsad vilket Linde (2021) beskriver som respondentens metoder och tillvägagångssätt. Tillvägagångssättet vid utformandet av insatser kan bli påverkat av det som respondenterna beskriver i form av kravbild, kompetens och elevsyn.

Analysens slutsats tyder på att stoffrepertoaren är av vikt för att en analys av lärmiljö ska kunna genomföras i realiseringsarenan. Stoffrepertoaren förutsätter en tolkning av formuleringsarenan samt kunskaper om begreppet analys utifrån den potentiella repertoaren. Ramfaktorerna i form av yttre villkor och inre logik kan påverka den manifesta repertoaren d.v.s. hur analysen genomförs och hur insatser utformas.

10 Diskussion

Diskussionen som följer är indelad i flera delar; metoddiskussion och resultatdiskussion samt avslutande reflektion. Studiens syfte har valts utifrån specialpedagogens uppdrag att utveckla lärmiljöer samt författarnas intresse för analys av lärmiljöer. Tidigare granskningar visar på brister i det systematiska kvalitetsarbetet inom elevhälsan vilket även författarna i studien ser som ett komplext arbete som behöver belysas i relation till specialpedagogens uppdrag.

10.1 Metoddiskussion

I denna studie valdes en kvalitativ forskningsansats med semistrukturerade intervjuer för att besvara studiens frågeställningar. Valet gjordes utifrån att en kvalitativ metod som, enligt Jakobsson och Skansholm (2019), lämpar sig bäst vid datainsamling av upplevelser, erfarenheter och besvara frågorna; hur eller vad. Om en kvantitativ metod valts skulle det ha varit svårt att få fatt i respondenternas nyanser och uppfattningar. Detta med tanke på att kvantitativa metoder besvarar frågor såsom; hur mycket, hur många eller hur stor (Jakobsson & Skansholm, 2019).

Studien innehöll ett fåtal respondenter, närmare bestämt tio yrkesverksamma specialpedagoger med specialpedagogutbildning samt en yrkesverksam specialpedagog med magisterexamen, vilket begränsar studiens generalisering. Dock menar Creswell och Poth (2018) att syftet med kvalitativa studier är att belysa det specifika och inte att generalisera information. Detta ökade trovärdigheten i studien genom att det specifika belystes. Ett större antal respondenter hade genererat utökade insamlade data vilket har kunnat skapa ett bredare och djupare underlag för analys. Dock har det då kunnat uppstå en risk för sämre kvalitet utifrån rimligheten att hantera större mängd material inom tidsramen för det självständiga arbetet.

Resultatet i denna studie grundade sig i elva semistrukturerade intervjuer och det var respondenternas beskrivningar av analys av lärmiljöer, hur insatser utformas samt möjligheter och utmaningar som var intressanta att studera. Fördelen med denna metod är enligt Eliasson (2022) att respondenterna får möjlighet att utveckla sina svar och författarna kan ställa följdfrågor och därmed blir svaren mer nyanserade. Författarna av denna studie såg dock att nackdelen med semistrukturerade intervjuer var att respondenterna fick stort utrymme vilket medförde att transkriberingen blev tidskrävande och data och databearbetning blev omfattande då respondenternas svar var innehållsrika. En begränsning i denna studie och metodval var att det blev svårt att bekräfta om respondenternas svar stämde eller ej. Dock var det beskrivningar som studien speglade och därmed inga sanningar i den meningen. Datainsamlingsmetoden observation var ej aktuell då studiens syfte var att samla in respondenternas beskrivningar och

observationer riktar sig mot relationer och samspel mellan individer (Jacobsson & Skansholm, 2019).

Enligt Jacobsson och Skansholm (2019) är validitet, d.v.s. att metoden mäter det den har i avsikt att mäta, en viktig del i undersökningar. Validiteten i studien har stärkts genom att syfte och frågeställningar låg till grund för utarbetandet av intervjuguiden. Trots att frågorna ställdes utifrån en gemensamt framtagna intervjuguide så kan studien ha påverkats av att intervjuerna genomfördes av två olika personer. Olika följdfrågor ställdes under intervjuerna, utifrån respondentens svar, vilket kunde genererat mer eller mindre uttömmande svar. Om studien grundats på strukturerade frågor enligt ett fast frågeschema med följdfrågor i enlighet med Jakobsson och Skansholm (2019) hade nyanser från respondenterna varit svåra att få tag i. Vidare bedömdes det ej föreligga någon maktposition gällande social status eller specifik sakkunskap gentemot respondenterna vid intervjutillfället då författarna av denna studie var under utbildning. Det kunde eventuellt ha uppstått en obalans i maktförhållande på grund av att respondenterna kunde ha ansetts vara mer kompetenta och förväntades ge de rätta svaren på intervjufrågorna. Den geografiska spridningen av respondenter resulterar i att valet av fysisk eller digital intervju inte var möjlig för hälften av de tillfrågade respondenterna. Detta kan ha påverkat känslan av trygghet i intervjun utifrån det som Jacobsson och Skansholm (2019) beskriver bekvämlighet i användandet av digital teknik. Även den sociala interaktionen kan försvagas vilket kan ha påverkat studien negativt i enlighet med Creswell och Poth (2018).

Vid dataanalysen läste studiens författare igenom transkriberingarna tillsammans och utifrån detta gjordes en löpande sammanställning, av de meningsbärande delarna, som låg till grund för kodning och kategorisering. Denna gemensamma bearbetning stärkte studiens tillförlitlighet, enligt Larsson (2005), och därmed reliabilitet genom att båda författarna var väl insatta i insamlade data och delaktiga i samtliga val. Dock var det studiens författare som valde vad som skulle presenterats eller uteslutas vilket kan ha påverkat resultatet. Respondenternas svar fick ett stort utrymme i resultatredovisningen, genom citat, vilket stärker tillförlitligheten. Detta i enlighet med Creswell och Poth (2018).

Under hela studien var syfte och frågeställningar närvarande vid alla val som genomfördes under studiens uppbyggnad och genomförande. Valen motiverades utifrån vetenskaplig grund, vetenskapsteoretiska utgångspunkter och forskningsmetoder samt de forskningsetiska principerna som beskrivs i Vetenskapsrådet (2002). Författarna strävade efter att tydliggöra de ställningstaganden som gjordes i syfte att eftersträva transparens. Detta enligt Jacobsson och Skansholm (2019) som menar att en kvalitativ studie ska inneha transparens och vara logisk följdriktig där läsaren kan ta del av alla val och överväganden som görs under studiens gång.

I studien användes ett induktivt arbetssätt genom att datainsamlingen genomfördes innan teorin valdes. Patel och Davidson (2019) menar att ett induktivt arbetssätt utgår från data, empirin, och forskarens upptäckter som kan förankras i en teori. Nackdelen menar Patel och Davidson är att teorin kan begränsa analysen i och med att inte kunskap finns om dess räckvidd. Det induktiva arbetssättet har resulterat i att studiens författare har prövat olika teorier utifrån empirin vilket har upplevts som komplicerat då författarna av studien har bristande erfarenhet inom det akademiska skrivandet. Det induktiva arbetssättet har även resulterat i att intervjuguiden blev omfattande då valet av teori inte legat till grund för datainhämtningen. Den

omfattande mängden data skapade även frihet genom att författarna av studien hade ett bredare underlag för dataanalysen. Dock menar Nilholm (2021) att ett induktivt arbetssätt inte lämpar sig för ett examensarbete då det är ett mer komplext arbetssätt och kräver mer tid till förfogande. Om ett deduktivt arbetssätt valts hade intervjuguiden konstruerats utifrån rådande teori vilket kunde ha underlättat arbetet med att besvara forskningsfrågorna i enlighet med Jakobsson och Skansholm (2019). Ett deduktivt arbetssätt kan vara en begränsning då författarna av studien redan i förväg har kännedom om vilka eventuella resultat som kan förekomma. Ett induktivt arbetssätt kan innebära att författarna av studien har större frihet att välja teori utifrån det resultat som studien visar.

De valda teoretiska verktygen fungerade som ett stöd i att skapa struktur i den förförståelse som förekommit hos studiens författare och därmed stärkt tillförlitligheten. Enligt Lundgren (1999) kan ramfaktorteorin fungera som ett tankeverktyg i analys- och utvärderingsarbetet. Vidare anser författarna av studien att teorin anger en riktning vilket kan leda till att associationer begränsas och utelämnas genom att tidigare erfarenheter och förförståelse reduceras. Däremot har studiens teoretiska ramverk givit stöd i analysen av studiens resultat i att belysa de processer och påverkansfaktorer som specialpedagoger beskriver i studien.

10.2 Resultatdiskussion

I denna del av diskussionen presenteras det mest intressanta resultatet utifrån studiens syfte och frågeställningar samt tidigare forskning.

10.2.1 Specialpedagogers beskrivning av analys av lärmiljöer

I studien visar det sig att samtliga specialpedagoger beskriver att analysarbetet av det Håkansson och Sundberg (2020) Specialpedagogiska skolmyndigheten (2018) samt Specialpedagogiska skolmyndigheten (2019) menar är lärmiljöer, sker i dialog med olika professioner i enlighet med Skolverket (2022b). Majoriteten beskriver det som ett åtgärdande arbete och ett fåtal som ett förebyggande arbete. Vidare beskrivs genomförandet av analysarbetet av flertalet med termerna nuläge och åtgärder medan ett fåtal beskriver ett mer detaljerat analysförfarande. Underlag i form av observationer, samtal och dokument ligger till grund för genomförandet av analysen. Dock beskriver ett fåtal specialpedagoger att ett strukturerat material används vid observationer och samtal. Byrd och Alexander (2020) menar att syftet med analys av lärmiljön är att utveckla undervisningen genom det analysarbete som sker i samarbete med lärare, där specialpedagogen bär på expertkunskap om genomförandet av analys. Resultatet påvisar att det endast är ett fåtal som genomför en mer detaljerad analys. I likhet med Skolinspektionen (2015) som menar att analysen ofta saknas i utvecklingsarbetet inom elevhälsan. Detta skulle kunna tyda på att styrdokument och rådgivande dokument inte är tydliga i definitionen av begreppet analys. Avsaknaden av en definition eller en förklaring av begreppet kan således leda till ett större tolkningsutrymme. Innebörden av att analysmomentet utesluts kan leda till att jämförelser, tolkningar, förklaringar och problematisering uteblir, detta enligt Håkanssons (2021) definition av begreppet analys. Det kan därmed bidra till att lärmiljön inte grundligt undersöks enligt Nationalencyklopedins (2023) definition av analys. Även möjligheten att se mönster i olika arbetssätt, som Scherp & Scherp (2016) belyser minskar.

Enligt Stoll (2020) kan det medföra att det som fungerat ej tas tillvara och insatta åtgärder blir ej verksamma.

I syfte att stödja analysprocessen menar Barow och Östlund (2019) att det är av vikt att instrument och strukturer utarbetas. Utifrån detta tolkas resultatet att de fåtal specialpedagoger som genomför en mer detaljerad analys utgår från en struktur som kan härledas till Håkanssons (2021) definition av analys. Flertalet av specialpedagogerna utgår från nuläge och åtgärder vid genomförandet av analysen vilket kan härledas till begreppen Var är vi? och Hur gör vi? som beskrivs enligt SKOLFS (2012:98). Möjligen kan den mer detaljerade analysen förklaras med att styrdokument har tolkats, lokalt eller centralt, utifrån de formuleringar som finns i styrdokument SFS (2010:800) och rådgivande dokument SKOLFS (201:98), Skolverket (2023). Enligt Kuijpers m.fl. (2010) kräver kvalitet i lärmiljöer även förutsättningar på skolnivå där en kombination av top-down och bottom-up strategier möjliggör att styrdokument konkretiseras, tolkas och realiseras utifrån det Lindensjö och Lundgren (2012) beskriver som de tre arenorna. Betydelsen av en utarbetad struktur kan således ge upphov till en mer detaljerad analys och kan därmed ge mer kvalitet och adekvata insatser i lärmiljön.

Resultatet visar att underlaget som ligger till grund för analysen av lärmiljöer samlas in i form av observationer, samtal och dokumentation. Detta stärks av Crowe m.fl. (2015) som menar att observationer kompletterar samtal och dokumentation. Observationer kan ge information om det som Haug (2017); Westling Allodi (2011); Westling Allodi och Fischbein (2012); Luckner och Pianta (2011) beskriver är nyckelfaktorer i en god lärmiljö i form av delaktighet, socialt klimat, elevengagemang, relationer och tillit. För att kunna synliggöra det som Göransson m.fl. (2015) beskriver relationen mellan elev och lärmiljö, samt de processer som kännetecknar det sociala klimatet i lärmiljön (Westling Allodi, 2010), är det av största vikt enligt Crowe m.fl. (2015) att planera observationens syfte, d.v.s. vad i lärmiljön som ska mätas. Majoriteten av specialpedagogerna ses använda observationer vilket stödjer en bred inhämtning av underlag. Vidare används samtal, med olika professioner i olika forum, av samtliga specialpedagoger i syfte att inhämta underlag i enlighet med Crowe m.fl. (2015) och Byrd och Alexander (2020). Dock visar resultatet att endast ett fåtal använder strukturerat material vid observationer och samtal. Detta kan leda till att beslutet kring vad i lärmiljön ska mätas och hur, påverkas vilket i sin tur kan inverka på analysen av lärmiljön och sedermera de insatser som utformas. Muijs m.fl. (2014) belyser användandet av etablerad forskning vid utveckling av lärmiljön. Avsaknaden av ett strukturerat material kan tyda på att förutsättningar i form av de yttre villkoren, administrativa riktlinjer, saknas, som enligt Lindblad m.fl. (1999) styr det pedagogiska arbetet. Orsaken till att specialpedagoger inte har ett strukturerat material att tillgå vid observationer och samtal kan därmed bero på att den lokala organisationen inte skapat förutsättningar för utarbetande av ett material och struktur med hjälp av etablerad forskning. Det faktum att struktur saknas kan leda till att beslutet kring *vad* och *hur* i lärmiljön ska mätas påverkas vilket inverkar på analysen av lärmiljön och sedermera de insatser som utformas. Cipriano och Barnes (2021) lyfter riskerna för subjektivitet vid observationer. Risken för subjektivitet kan därmed minska om en struktur eller ett material ligger till grund för observationen eller samtalet.

10.2.2 Specialpedagogernas beskrivning av hur insatserna utformas

I studien visar det sig att samtliga specialpedagoger använder sig av samtal och dialog som ett verktyg då insatser utformas. Detta stämmer överens med Mastropieri m.fl. (2005) och Takala m.fl. (2009) vars studier påvisar att där det finns gemensam tid för samarbete ökar kvaliteten och lärmiljöer kan utvecklas för att gynna samtliga elevers lärande. Stolls (2020) studie menar att skolan behöver skapa en lärandeorganisation där lärare samarbetar och lär tillsammans för att kunna anpassa lärmiljöer till elevers olika behov i likhet med Jakobsson och Nilsson (2019). Utifrån detta kan konstateras att utveckling av lärmiljöer sker tillsammans i form av samtal och dialog vid utformandet av insatser, vilket i sin tur gynnar elevernas lärande. Utifrån resultaten tolkas att det finns förutsättningar i form av tid då samtal och dialog lyfts fram som ett verktyg i utformandet av insatser. Detta går inte i linje med Takala m.fl. (2009) studie, där det framkommit att speciallärare upplever utmaningar i att finna gemensam tid för samarbete. Lindblad m.fl. (1999) beskriver den inre logiken så som specialpedagogens intentioner och handlingar för att skapa samtal och dialog. Mot bakgrund av detta tolkar författarna till studien specialpedagogernas beskrivningar så som att utrymme för samtal och dialog finns till förfogande vid utformandet av insatser. Dock beskriver ett fåtal specialpedagoger att utmaningar föreligger att skapa utrymme för samtal och dialog. Utifrån detta tolkas att samtal sker spontant utanför planerade mötesstrukturer vilket medför att tidsåtgången ökar och därmed kan tidsbrist upplevas. Vidare påvisar studiens resultat att när en mer omfattande analys genomförts bestående av flera delar, så genererar det en mer detaljerad utformning av insatserna samt större fokus på vad läraren kan utveckla i relation till elevers resultat. Detta stärks av Muijs m.fl. (2014) studie som menar att det professionella lärandet är av största vikt för att anpassa lärmiljöer. Lärandet sker i en cyklisk process i form av analys, identifiera olika områden med stöd av expertis därefter fördjupa sin kunskap, pröva och sedan följa upp och utvärdera. Utifrån detta tolkas resultaten att vid en mer detaljerad utformning av insatser sker en förskjutning av dessa från individnivå till lärmiljön vilket medför att insatserna når fler elever. Detta skulle kunna tyda på att stoffrepertoaren, enligt Linde (2021), är avgörande vid en mer detaljerad utformning av insatser.

Utifrån studiens resultat, vilken påvisar att delaktighet och inflytande vid utformandet av insatser påverkar engagemang och vilja till genomförandet hos den enskilde läraren. Detta kan kopplas till Blecker och Boakes, (2012) och Mastropieris m.fl. (2005) studier vilka påvisar att samarbete mellan lärare och specialpedagog har stor betydelse för insatsernas utformning. Om det finns förtroende och respekt för varandras expertis påverkar det arbetet med lärmiljöer i positiv riktning. Detta kan medföra att det kollegiala lärandet, genom samtal och dialog mynnar ut i väl utvecklade lärmiljöer och därmed gynnar samtliga elever och dess kunskapsutveckling. Förmedlingsrepertoaren, som Linde (2021) beskriver som metoder och tillvägagångssätt, kan därmed bli en viktig faktor för hur samtal och dialog genomförs vilket i sin tur påverkar insatsernas utformning. Detta skulle kunna tyda på att läraren känner sig mer delaktig vid utformandet av insatserna och därmed kan det finnas större möjlighet för att lyckas med att utveckla lärmiljöer. Vidare menas att vid ett ökat inflytande över insatsernas utformning så kan läraren göra aktiva val utifrån sin stoffrepertoar, vilket stärker möjligheterna för att insatserna ska lyckas i lärmiljön.

10.2.3 Möjligheter och utmaningar i genomförandet av analysen och utformandet av insatser

I studien visar det sig att ett fåtal specialpedagoger ser samverkan med fritidshemmet som en möjlighet, dock föreligger utmaningen hos ett fåtal i att finna gemensam tid samt avsaknad av struktur för genomförandet av analys av lärmiljö samt utformandet av insatser. Kuijpers m.fl. (2010) beskriver att fokus behöver riktas in på strukturer och stödfunktioner genom att samarbete och samsyn ska råda mellan olika roller på skolan, vilket ett fåtal av specialpedagogerna lyfter fram som en möjlighet i studien. Studien finner ytterligare stöd för detta då Gerrbo (2012) menar att kollegiala samtal har betydelse för den gemensamma förståelsen. Utifrån detta tolkas resultatet att det är en utmaning att få till gemensamma mötestider för att genomföra analysarbetet, då de yttre villkoren i form av tid, enligt Lindblad m.fl. (1999) utgör en begränsning. Detta kan försvåra analysarbetet av lärmiljön i syfte att få fram en gemensam bild. Om schemalagd tid för samarbetet skapas ökar kvaliteten och lärmiljöer kan utvecklas vilket får stöd i Mastropieri m.fl. (2005) studie. Detta skulle kunna medföra att det gemensamma analysarbetet skulle bli mer detaljerat vilket i sin tur skulle leda till insatser riktade mot hela lärmiljön.

Det övergripande hälsofrämjande och förebyggande arbetet, samtal och dialog med övriga professioner, ses som en möjlighet. Vidare beskriver specialpedagogerna att intresse och engagemang hos lärarna utgör en utmaning vid utformandet av insatserna. Det medvetna val som Molbaek (2018) beskriver att lärare gör har betydelse för hur insatserna i lärmiljön fördelas. Stoll (2020) menar i sin studie att samtliga som arbetar med skolutveckling behöver vara medveten om hur vuxna inom skolan lär och utvecklas. Utöver detta är det av största vikt att specialpedagogen innehar en god kompetens när det gäller kommunikation och samarbete med annan personal enligt vad Blecker och Boakes (2010) och SFS (2001:23), SFS (2007:638), Socialstyrelsen och Skolverket (2016) skriver fram. Utifrån studiens resultat ses en utmaning i att skapa intresse och engagemang vid utformande av insatser. Denna begränsning skulle kunna förklaras genom Lindes (2021) beskrivning av förmedlingsrepertoaren såsom metoder och arbetssätt. Olika färdigheter vad gäller kommunikation och samarbete, i uppdraget som kvalificerad samtalspartner, kan leda till en begränsad förmedlingsrepertoar vilket kan leda till ointresse samt bristande engagemang vid insatsernas utformning. Kuijpers (2010) menar att ett medvetet arbete på skolnivå är grunden för att utveckla lärmiljöer. Utifrån detta framkommer det att ett fåtal ser det främjande och förebyggande arbetet som en möjlighet för att utveckla lärmiljöer vilket kan leda till att behov av insatser eventuellt kan minska då hela skolan arbetar främjande och förebyggande. Ahlberg (2017) beskriver det förebyggande arbetet såsom att eliminera hinder i lärmiljön. Det kompensatoriska uppdrag som skolan har enligt Skolverket (2022a) består av att anpassa utifrån elevers olika behov och förutsättningar. Ett fåtal specialpedagoger beskriver det främjande och förebyggande arbetet som en möjlighet, trots att det åtgärdande arbetet vad gäller analys av lärmiljöer ses råda, vilket bekräftas av Statens offentliga utredningar (SOU 2021:11) som skriver fram att det åtgärdande arbetet dominerar inom elevhälsan.

10.3 Avslutande reflektion gällande studiens yrkesrelevans

Studien visar på vikten av att specialpedagoger innehar expertkunskap angående analysarbetet. Då begreppet är svårdefinierat och inte skrivs fram tydligt finns det utrymme för olika tolkningar. Elevhälsan på skolan behöver därmed tolka begreppet analys och arbeta fram en struktur för hur analyser av lärmiljöer ska genomföras för att kunna arbeta mer förebyggande och hälsofrämjande arbete. Det är av vikt att organisationen skapar förutsättningar i form av tid både vad gäller genomförandet av analysen och utformandet av insatser. Samtal och dialog är genomgående en viktig faktor genom hela processen. Specialpedagogen behöver använda sina färdigheter och förmågor i uppdraget som en kvalificerad samtalspart för att skapa engagemang och vilja till insatser i lärmiljön.

11 Förslag på vidare forskning

Utifrån denna studie har tankar väckts kring framtida forskning. Ett intressant område för vidare forskning är rektorers perspektiv på analys av lärmiljöer. Rektors ansvar betonas i Skolverket (2022a) vad gäller elevhälsans verksamhet i att utgöra ett stöd i utformningen av undervisningen utifrån elevers behov av ledning och stimulans samt anpassningar och stöd. Utifrån föreliggande studies resultat ses behovet av strukturer för tillvägagångssätt vid analys av lärmiljöer. Rektorn behöver därmed leda och skapa organisatoriska förutsättningar för elevhälsans arbete. Det skulle vara betydelsefullt att ta del av rektorers perspektiv på hur de leder och skapar förutsättningar för elevhälsan i dess arbete att utarbeta strukturer för analys av lärmiljöer genom en kvalitativ studie i form av intervjuer.

12 Referenser

- Ahlberg, A. (2017). *Specialpedagogik i ideologi, teori och praktik: att bygga broar*. (2 uppl.). Liber.
- Barow, T., & Östlund, D. (2019). "The system shows us how bad it feels": special educational needs assessment in North Rhine-Westphalia, Germany. *European Journal of Special Needs Education*, 34(5), 678–691.
<https://doi.org/10.1080/08856257.2019.1603595>
- Blecker, N. S., & Boakes, N. J. (2010). Creating a learning environment for all children: are teachers able and willing? *International Journal of Inclusive Education*, 14(5), 435–447 <https://doi.org/10.1080/13603110802504937>
- Byrd, D. R., & Alexander, M. (2020). Investigating special education teachers knowledge and skills: Preparing general teacher preparation for professional development. *Journal of Pedagogical Research*, 4(2), 72–82. <https://doi.org/10.33902/JPR.2020059790>
- Cipriano, C., & Barnes, T. N. (2021). The observation of special education classrooms by school personnel. *Learning Environments Research*, 25(1), 235–253.
<https://doi.org/10.1007/s10984-021-09359-w>
- Creswell, J. W., & Poth, C. (2018). *Qualitative inquiry & research design: choosing among five approaches*. (4 uppl.). Sage Publications.
- Crowe, C.C., Rivers, S. E., & Bertoli, M. C. (2015). Mind the gap: accountability, observation and special education. *Assessment in Education : Principles, Policy & Practice*, 24(1), 21–43. <https://doi.org/10.1080/0969594X.2015.1114913>
- Eliasson, A. (2022). *Kvantitativ metod från början* (5 uppl.). Studentlitteratur.
- Gerrbo, I. (2012). Idén om en skola för alla och specialpedagogisk organisering i praktiken. Diss. Göteborgs universitet. <http://hdl.handle.net/2077/30583>
- Göransson, Lindqvist, G., Klang, N., Magnusson, G., & Nilholm, C. (2015). *Speciella yrken? Specialpedagogers och speciallärares arbete och utbildning: En enkätstudie*. Karlstad universitet. Fakulteten för humaniora och samhällsvetenskap, Institutionen för pedagogiska studier. <https://www.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2%3A784444&dswid=-5054>
- Haug, P. (2017). Spesialundervisning, læringsmiljø og inkludering. *Nordisk tidsskrift for utdanning og praksis*, 11(1), 41–62.
<https://utdanningogpraksis.no/index.php/up/article/view/1778>
- Håkansson, J. (2021). *Systematiskt kvalitetsarbete i förskola, skola och fritidshem - strategier och metoder* (3 uppl.). Studentlitteratur.
- Håkansson, J., & Sundberg, D. (2020). *Utmärkt undervisning: framgångsfaktorer i svensk och internationell belysning*. Natur & Kultur.

- Jacobsson, K., & Skansholm, A. (2019). *Handbok i uppsatsskrivande - för utbildningsvetenskap* (2 uppl.). Studentlitteratur.
- Jacobsson, I-L., & Nilsson, I. (2019). *Specialpedagogik och funktionsvariationer: att möta barn och unga med funktionsnedsättningar i en utvecklande lärmiljö*. (2 uppl. omarbetad utgåva). Natur & Kultur.
- Kuijpers, J. M. Houtveen, A. A. M., & Wubbels, T. (2010). An integrated professional development model for effective teaching. *Teaching and Teacher Education*, 26(8), 1687–1694. <https://doi.org/10.1016/j.tate.2010.06.021>
- Larsson, S. (2005). Om kvalitet i kvalitativa studier. *Nordisk Pedagogik*, 25(1), 16-35. <https://www.idunn.no/doi/abs/10.18261/ISSN1891-5949-2005-01-03>
- Lindblad, S., Linde, G., & Naeslund, L. (1999). Ramfaktorteori och praktiskt förnuft. *Pedagogisk forskning i Sverige*, 4 (1), 93–109 ISSN: 1401-6788. <https://open.lnu.se/index.php/PFS/article/view/1056/907>
- Linde, G. (2021). *Det ska ni veta!: en introduktion till läroplansteori: (4 uppl.)*. Studentlitteratur.
- Lindensjö, B., & Lundgren, U.P. (2012). *Utbildningsreformer och politisk styrning*. HLS förlag.
- Luckner, A. E., & Pianta, R. C. (2011). Teacher-student interactions in fifth grade classrooms: Relations with children's peer behavior. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 32(5), 257-266. <https://doi.org/10.1016/j.appdev.2011.02.010>
- Lundgren, U.P. (1999). Ramfaktorteori och praktisk utbildningsplanering. *Pedagogisk forskning i Sverige*, 4 (1), 31–41. ISSN: 1401-6788. <https://conferences.lnu.se/index.php/PFS/article/view/1052>
- Mastropieri, Scruggs, T. E., Graetz, J., Norland, J., Gardizi, W., & Mcduffie, K. (2005). Case Studies in Co-Teaching in the Content Areas: Successes, Failures, and Challenges. *Intervention in School and Clinic*, 40(5), 260–270. <https://doi.org/10.1177/10534512050400050201>
- Molbaek, M. (2018). Inclusive teaching strategies - dimensions and agendas. *International Journal of Inclusive Education*, 22(10), 1048–1061. <https://doi.org/10.1080/13603116.2017.1414578>
- Muijs, D, Kyriakides, L., van der Werf, G., Creemers, B., Timperley, H., & Earl, L. (2014). State of the art - teacher effectiveness and professional learning. *School Effectiveness and School Improvement*, 25(2), 231–256. <https://doi.org/10.1080/09243453.2014.885451>
- Nationalencyklopedin (2023). Analys. *I nationalencyklopedin*. Hämtad 30 april 2023 från <https://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/analys>

- Nilholm, C. (2021). *Teori i examensarbetet – en vägledning för lärarstudenter* (2 uppl.). Studentlitteratur.
- Patel, R., & Davidson, B. (2019). *Forskningsmetodikens grunder – att planera, genomföra och rapportera en undersökning* (5 uppl.). Studentlitteratur.
- Scherp, H-Å., & Scherp, G-B. (2016). *Kvalitetsarbete och analys - för lärande i skola och förskola*. Studentlitteratur.
- SFS 2001:23. *Förordning om ändring i högskoleförordningen* (1993:100).
- SFS 2007:638. *Förordning om ändring i högskoleförordningen* (1993:100). Utbildningsdepartementet.
- SFS 2010:800. *Skollag*. Utbildningsdepartementet.
- SKOLFS 2012:98. *Systematiskt kvalitetsarbete - för skolväsendet*. Skolverkets allmänna råd med kommentarer.
- Skolinspektionen. (2015). *Elevhälsa - Elevers behov och skolans insatser*. Kvalitetsgranskning. Rapport 2015:05.
- Skolverket. (2022a). *Läroplan för grundskolan samt för förskoleklassen och fritidshemmet: Reviderad 2022*.
- Skolverket. (2022b). *Kommentarer till Skolverkets allmänna råd om arbete med extra anpassningar, särskilt stöd och åtgärdsprogram*.
- Skolverket. (2023). *Så styrs skolan*. <https://www.skolverket.se/regler-och-ansvar/sa-styrs-skolan>
- Socialstyrelsen och Skolverket. (2016). *Vägledning för elevhälsan*. (3 uppl.) Socialstyrelsen.
- SOU 2021:11. *Bättre möjligheter för elever att nå kunskapskraven - aktivt stöd- och elevhälsoarbete samt stärkt utbildning för elever med intellektuell funktionsnedsättning*.
- Specialpedagogiska skolmyndigheten. (2018). *Värderingsverktyg för tillgänglig utbildning*. Specialpedagogiska skolmyndigheten.
- Specialpedagogiska skolmyndigheten. (2019). *Värderingsverktyg för tillgänglig utbildning:Handledning: förskola, skola och fritidshem*. Specialpedagogiska skolmyndigheten.
- Stoll, L. (2020). Creating capacity for learning: Are we there yet? *Journal of Educational Change*, 21(3), 421–430. <https://doi.org/10.1007/s10833-020-09394-z>
- Takala, M., Pirttimaa, R., & Törmänen, M. (2009). Inclusive special education: the role of special education teachers in Finland. *British Journal of Special Education*, 36(3), 162-172. <https://doi.org/10.1111/j.1467-8578.2009.00432.x>
- Vetenskapsrådet. (2002). *Forskningsetiska principer inom humanistisk – samhällsvetenskaplig forskning*. Vetenskapsrådet.

- Westling Allodi, M. (2010). Goals and values in school: a model developed for describing, evaluating and changing the social climate of learning environments. *Social Psychology of Education*, 13(2), 207–235. <https://doi.org/10.1007/s11218-009-9110-6>
- Westling Allodi, M. (2011, mars). Det sociala klimatet - den dolda sidan av skolan som lärandemiljö. *Psykisk hälsa*, (4), 59-64. https://issuu.com/mindsweden/docs/20114_digital2
- Westling Allodi, M., & Fischbein, S. (2012). Teachers' Perceptions of their Work Environment in Swedish Junior High Schools. *Research in Comparative and International Education*, 7(3), 376–393. <https://doi.org/10.2304/rcie.2012.7.3.376>

13 Bilaga 1

Informationsbrev

Vi är två studenter, Maria Tänglander och Annette Åhman, som studerar vid Mälardalens Universitet till specialpedagoger. Som en del i vår utbildning skriver vi under vårterminen 2023 ett examensarbete, som handlar om att undersöka hur några specialpedagoger/speciallärare, inom grundskolan F-6, uppfattar arbetet med att analysera lärmiljöer och på vilket sätt insatserna utformas i verksamheten utifrån analysens resultat för att främja elevers lärande och utveckling. Metoden i att inhämta underlag för studien baseras på intervjuer och vi hoppas att du är intresserad och vill bidra med dina tankar och upplevelser.

Intervjuerna genomförs under vecka 5-6, i första hand genom ett fysiskt möte eller digitalt beroende på vad du som deltagare väljer. Beräknad tid för intervjun är 35-45 minuter. Intervjuerna kommer att spelas in och transkriberas.

Vårt självständiga arbete följer Vetenskapsrådets forskningsetiska principer vilket innebär att deltagandet i studien är frivilligt och du kan när som helst avbryta din medverkan. Uppgifter som lämnas av dig som respondent används endast i den aktuella studien. När studien är godkänd och klar erbjuds du ett exemplar av det självständiga arbetet. Den kommer även att finnas tillgänglig att läsa på det digitala publiceringssystemet DiVA, Digitala Vetenskapliga Arkivet.

Vi säkerställer att dina personuppgifter och material från intervjun kommer att aidentifieras, genom kodning, och förvaras på ett säkert sätt så att utomstående ej kan ta del av insamlat material.

Vi hoppas att du har möjlighet och vilja att delta i vår studie.

Hör gärna av dig om du önskar ytterligare information.

Tack på förhand.

Maria Tänglander

mtr20003@student.mdu.se

XXX-XXX XX XX

Handledare

Sandra Jederud, Filosofie doktor i didaktik

sandra.jederud@mdu.se

Annette Åhman

aan0031@student.mdu.se

XXX-XXX XX XX

14 Bilaga 2

Samtyckesformulär

Härmed samtycker jag i att medverka, genom intervju, i den aktuella studien som syftar till att öka förståelsen för specialpedagogers/speciallärares uppfattningar om sitt arbete med att analysera lärmiljöer och på vilket sätt insatserna utformas i verksamheten utifrån analysens resultat för att främja elevers lärande och utveckling.

Jag har informerats om att deltagandet är frivilligt och kan när som helst avbrytas. Jag har även fått information om att intervjun kommer att spelas in och transkriberas. Jag har tagit del av att insamlat material och personuppgifter kommer att avidentifieras, genom kodning, och förvaras på ett säkert sätt så att utomstående ej kan ta del av insamlat material.

Datum:

Underskrift:

Telefonnummer:

15 Bilaga 3

Intervjuguide

Tema (frågeställningar)	Intervjufrågor
Inledning	<ul style="list-style-type: none"> • Vad arbetar du som? • Vilket år tog du examen? • Hur länge har du arbetat som specialpedagog/lärare? • Vilka årskurser arbetar du med? • Berätta kort vilken yrkeserfarenhet du har inom skolan? • Vilken utbildningsbakgrund har du inom skolan?
På vilket sätt analyserar specialpedagoger och speciallärare lärmiljön?	<ul style="list-style-type: none"> • Vad innebär begreppet lärmiljö för dig i ditt uppdrag som specialpedagog/speciallärare? • Vad betyder begreppet analys för dig i ditt uppdrag som specialpedagog/speciallärare? • Hur ser du på ditt uppdrag i att analysera lärmiljöer i syfte att identifiera och undanröja hinder? • Vilket underlag (information) samlar du in och som sedan ligger till grund för analysen av lärmiljöer på organisation-, grupp- och individnivå? • Beskriv tillvägagångssättet när du analyserar lärmiljön?<ul style="list-style-type: none"> ○ På vilka nivåer genomförs analysen? ○ Vilka deltar i analysen av lärmiljöer?
På vilket sätt uppfattar specialpedagoger/speciallärare att insatserna utformas och inom vilka lärmiljöer samt nivåer (organisation-,	<ul style="list-style-type: none"> • Hur utformas (kommer du/ni fram till) insatserna i lärmiljön utifrån analysens resultat?

<p>grupp- och individnivå) implementeras insatser?</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Vad kan ge dig/er stöd i utarbetandet av insatser i lärmiljön utifrån analysens resultat? • Kan du ge exempel på insatser i skolans lärmiljö som vanligtvis utformas utifrån analysens resultat och på vilka nivåer (organisation-, grupp- och individnivå)? • Vilka möjligheter och/eller utmaningar upplever du kan uppkomma vid utformandet av insatser i lärmiljön utifrån analysens resultat? <ul style="list-style-type: none"> ◦ Hur påverkar det valet av insatser i lärmiljön?
<p>På vilket sätt uppfattar specialpedagoger/lärare lärmiljöns betydelse i relation till elevers olika behov?</p>	<ul style="list-style-type: none"> • På vilket sätt anser du att lärmiljön påverkar elevers kunskapsutveckling och utveckling övrigt? • På vilket sätt kan lärmiljön stimulera och möta elevers olika behov? • Är det någonting annat som du vill framföra gällande lärmiljöns betydelse i relation till elevers olika behov?